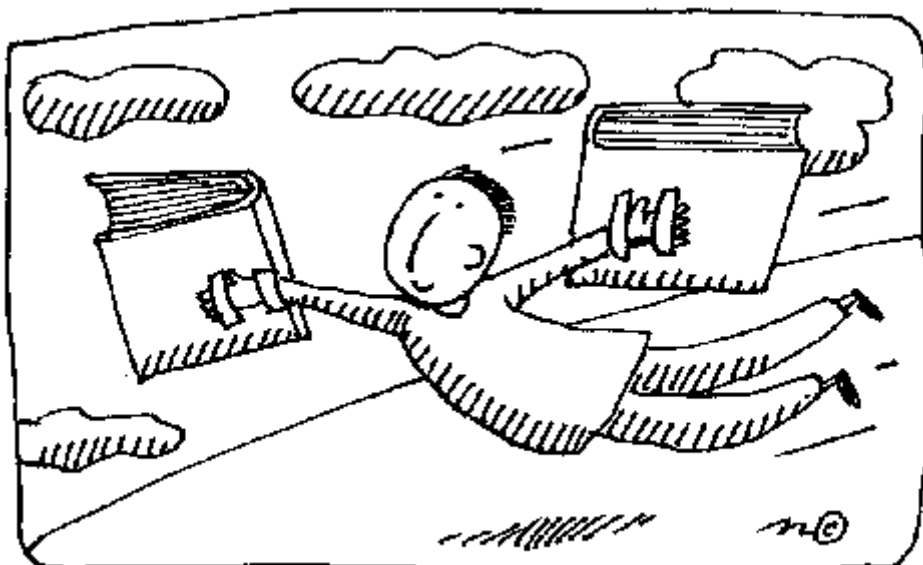

El gust per la lectura

L'alquímia de la poesia

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament

SEMINARI
"El gust per la lectura"
2003-2004

Direcció General d'Ordenació i Innovació Educativa
Servei d'Ensenyament del Català

L'alquímia de la poesia

MERCÈ MAURE I SERAÑA
M. JOSEP SIMÓ I PERALTA

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ	5
I. ENGEANT ELS ENGINYS.....	7
1. Sala de lectura	9
2. Què és poesia?	18
3. L'ofici d'escriure	28
II. EL LABORATORI DEL POETA.....	39
1. El so: la matèria de la poesia.....	42
2. Trucs de l'alquimista	50
3. La mètrica: normes de construcció	55
4. Més trucs de l'alquimista.....	68
III. HOMER, POETA DE POETES.....	75
1. Abans de llegir	77
2. Durant la lectura.....	83
3. Després de llegir	105
BIBLIOGRAFIA.....	109
ANNEXOS	113
ANNEX 1: Guia didàctica.....	115
ANNEX 2: Antologia.....	121
ANNEX 3: Dictats.....	132
ANNEX 4: Per il·lustrar poemes.....	134
ANNEX 5: Exercicis de comprensió lectora.....	135

INTRODUCCIÓ

L'objectiu d'aquest dossier és acostar, mitjançant propostes eminentment pràctiques, els alumnes de primer cicle d'ESO a un gènere que no solen consumir de manera espontània i formar-los no tan sols com a estudiants de literatura sinó també com a futurs lectors competents i madurs, que han assimilat les claus d'interpretació de tota mena de textos.

Hem obviat el plantejament historicista i la classificació dels autors i el gènere. En contrapartida proposem una antologia a través de la qual accedir a mostres de textos de característiques i èpoques diverses, perquè els aprenents puguin definir els seus gustos i preferències com a lectors i lectores de poesia, recitant, investigant manipulant i analitzant els poemes; és a dir, exercitant les habilitats de la competència literària, competència lingüística especialitzada, i, ahora, experimentant el gaudi estètic dels textos.

La poesia és un text per ser dit; cal llegir-la llegir en veu alta i recitar-la moltes vegades, sense pressa per córrer cap a un altre text, s'ha d'escoltar, i esperar aquell final de vers de la mateixa manera que esperem el final de frase de la simfonia que ens agrada, i coneixem. Així, doncs, mitjançant el text poètic s'exerciten les habilitats receptives i productives implicades en la competència lingüística de la llengua oral.

Així mateix, mitjançant la lectura i la transformació, la manipulació i la (re)creació de poemes els aprenents utilitzen les habilitats relacionades amb la competència lingüística de la llengua escrita.

I a l'últim, el gaudi estètic sorgeix, del reconeixement: conèixer d'antuvi el text permet abocar-s'hi, interioritzar-lo i assaborir-lo. Per aquest motiu, en el dossier alguns poemes es reutilitzen en diferents apartats i propostes. Al poema cal tornar-hi, rellegir-lo per poder sentir-lo, per pensar-lo, per recrear-lo.

Al llarg del dossier s'ha relacionat la poesia amb altres arts, bàsicament la música i la pintura. Les il·lustracions que s'hi han inclòs permeten introduir el poema formulant hipòtesis lectores que incentivin l'aproximació al text.

El dossier està pensat per poder-ne fer ús de manera lineal, en la forma que us presentem:

I. Engegant els enginys:

1. Sala de lectura, antologia poètica que inclou una mostra àmplia de textos d'èpoques i característiques diverses. L'objectiu d'aquest apartat és que els aprenents es defineixin com a lectors i lectores de poesia, concretant els seus gustos i les seves preferències. Aquest apartat es pot completar amb la selecció de textos inclosos als Annexos.

2. Què és poesia?, selecció de diferents tipus de definició de poesia, que inclou la perspectiva funcional de classificació de textos i el punt de vista dels creadors, perquè els nois i les noies en concretin una de personal. D'aquesta manera, utilitzen les habilitats metareflexives d'anàlisi i classificació implicades en la competència literària.

3. L'ofici d'escriure, conjunt d'activitats per transformar, manipular, (re)crear i produir textos poètics de tema divers. A través dels exercicis, els aprenents posen en pràctica les habilitats implicades en la competència de la llengua escrita i les estratègies relacionades amb el procés de producció de textos.

II. El laboratori del poeta

- 1. El so: la matèria de la poesia**, exercicis per a l'anàlisi dels recursos sonors de la llengua.
- 2. Trucs de l'alquimista**, exercicis en els quals es plantegen estratègies literàries basades en el so de les paraules.
- 3. La mètrica: normes de construcció**, activitats per a la iniciació a la mètrica.
- 4. Més trucs de l'alquimista**, reconeixement i anàlisi d'algunes figures literàries.

III. Homer, poeta de poetes

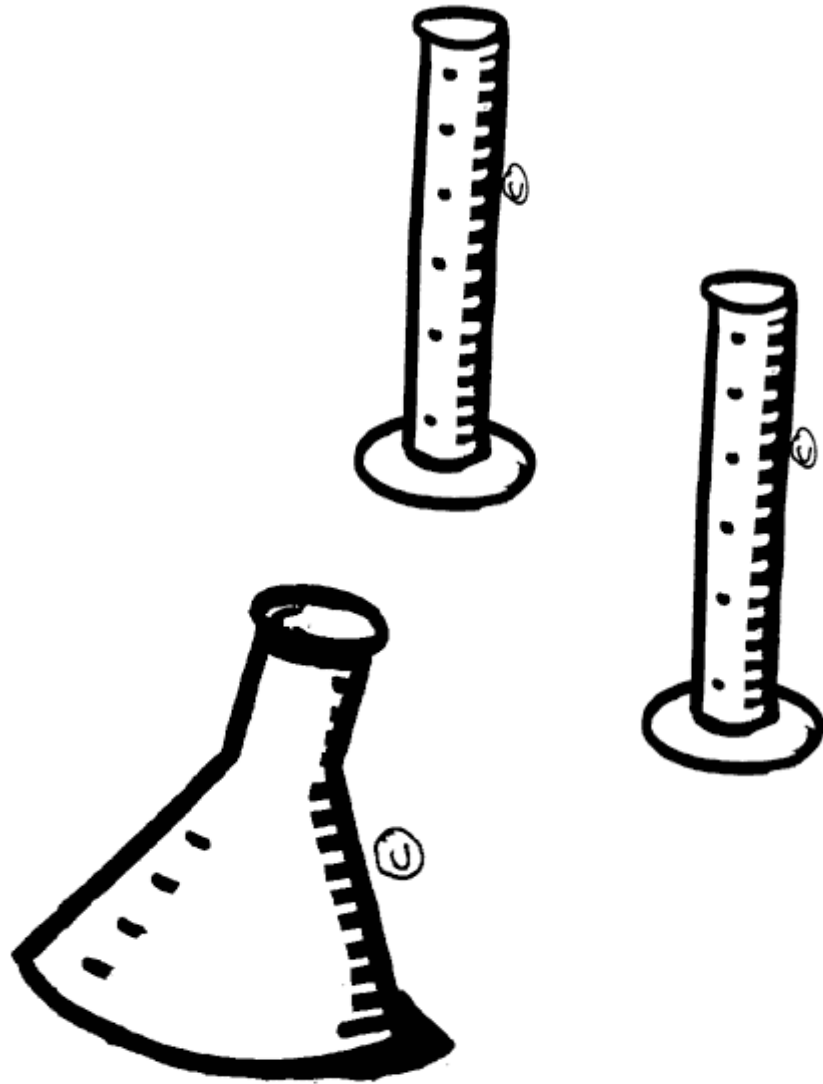
En aquest apartat es proposa una primera aproximació a l'obra d'Homer. Paradoxalment, l'*Odissea*, obra primigènica de la literatura universal, queda exiliada de les aules per la seva magnitud. Sovint és considerada difícil i massa elevada per als nivells inicials.

Però el contacte amb els textos depèn de com s'hi arriba. Evidentment, l'*Odissea* demana una preparació prèvia adequada a les habilitats dels nois i les noies. Aquest és l'objectiu dels exercicis plantejats en aquest apartat des de la perspectiva del procés lector (abans, durant i després de la lectura).

- 1. Abans de llegir** proposa activitats per evidenciar la presència de la Grècia Antiga en el context actual (la llengua i l'astronomia).
- 2. Durant la lectura** presenta exercicis de tipologia diversa per facilitar la comprensió d'alguns fragments del text.
- 3. Després de llegir** planteja l'elaboració d'un projecte de treball, un fullet informatiu sobre Grècia i els Jocs Olímpics, que permeti als aprenents integrar alguns dels coneixements apresos anteriorment.

No cal, però, seguir l'ordre que us proposem. Ni tant sols treballar tots els apartats. Remeneu i trieu: cada apartat es pot treballar aïlladament, independentment dels altres, segons els vostres gustos i les necessitats dels nois i les noies i els objectius didàctics que us proposeu com a docents.

El dossier inclou un apartat d'**Annexos** on trobareu una selecció de textos complementària, les consideracions metodològiques generals i més activitats.

I. ENGEANT ELS ENGINYS

1. SALA DE LECTURA

1. Llegiu els textos i digueu quins us han agradat més:¹

René Magritte, *Els amants*
(*De Minnars*), 1928

CAMBRA DE LA TARDOR

*La persiana, no del tot tancada, com
un esglai que es reté de caure a terra, no ens separa de
l'aire. Mira, s'obren trenta-set horitzons rectes i prims,
però el cor els oblida. Sense enyor
se'ns va morint la llum, que era color
de mel, i ara és color de poma.
Que lent el món, que lent el món, que lenta
la pena per les hores que se'n van
de pressa. Diques te'n recordaràs
d'aquesta cambra?*

"Me l'estimo molt.

Aquelles veus d'obriers –Què són?"

Paletes:

manca una casa a la mançana.

"Canten,

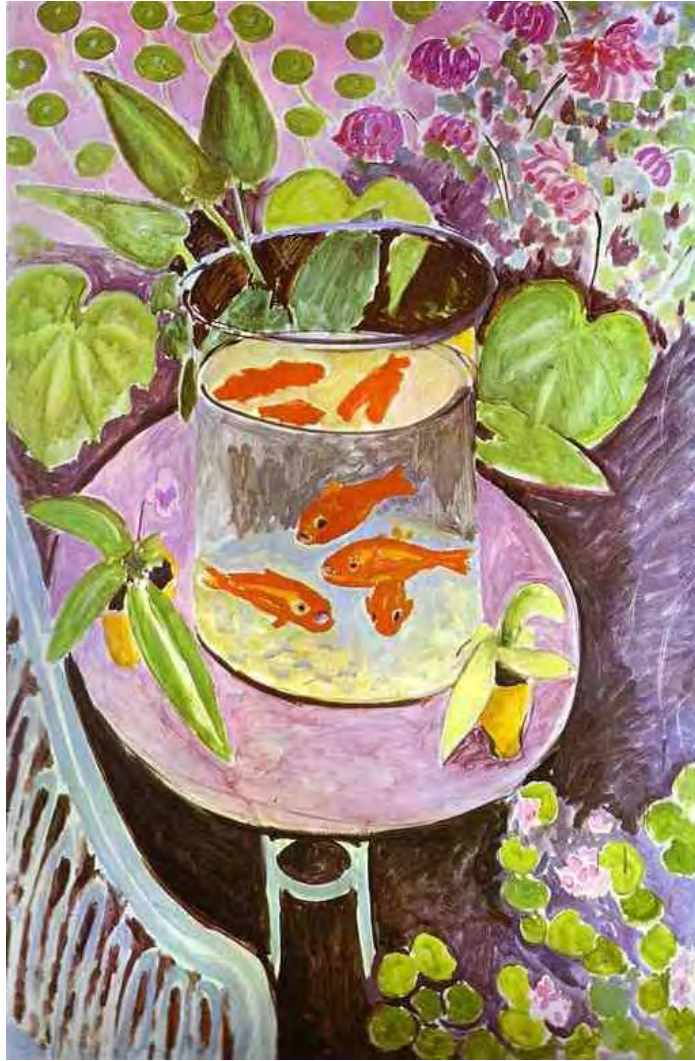
*i avui no els sento. Criden, riuen,
i avui que callen fa estrany".*

Que lentes

*les fulles roges de les veus, que incertes
quan vénen a colgar-nos. Adormides,
Les fulles dels meus besos van colgant
els recers del teu cos, i mentre oblides
les fulles altes de l'estiu, els dies
oberts i sense besos, ben al fons
el cos recorda: encara
tens la pell mig de sol, mig de lluna.*

Gabriel Ferrater, Les dones i els dies

¹ Aquesta antologia es pot complementar amb alguns textos inclosos a l'Annex 2. Podeu comparar el poema de Gabriel Ferrater amb el de Feliu Formosa que tracta el mateix motiu.

Henri Matisse, *Peixos vermells* (*Poissons rouges*), 1911

PEIX DINS LA PEIXERA

*Ondules brusc, com un silenci
dins el seu cristall; ignorant
de ta inútil fuga constant
-¿cap a quin secret que comenci
tot just, oh humil sempre en retard,
dins ta presó, al somni lliure
que esperava el teu front? Per viure,
recules, dolçament covard.
De més lluny que d'una memòria,
la llum et visita; tu ets
obscur sota la immòbil glòria que
travesses, amb ulls quiets,
com qui, sense compredre, es mira
a un mirall que eternament gira.*

Carles Riba, *Tres suites*

ÍTACA

*Quan surts per fer el viatge cap a Ítaca,
has de pregar que el camí sigui llarg,
ple d'aventures, ple de coneixences.
Els Lestrígons i els Cíclops,
l'aïrat Posidó, no te n'esfereixis:
són coses que en el teu camí no trobaràs,
no, mai, si el pensament se't manté alt, si una
emoció escollida
et toca l'esperit i el cos alhora.*

*Els Lestrígons i els Cíclops,
el feroç Posidó, mai no serà que els topis
si no els portes amb tu dins la teva ànima,
si no és la teva ànima que els dreça davant teu.*

*Has de pregar que el camí sigui llarg.
Que siguin moltes les matinades d'estiu
que, amb quina delectança, amb quina joia!
Entraràs en un port que els teus ulls ignoraven;
que et puguis aturar en mercats fenicis
i comprar-hi les bones coses que s'hi exhibeixen,
corals i nacres, mabres i banussos
i delicats perfums de tota mena:
tanta abundor com puguis de perfums delicats;
que vagis a ciutats d'Egipte, a moltes,
per aprendre i aprendre dels que saben.*

*Sempre tingues al cor la idea d'Ítaca.
Has d'arribar-hi, és el teu destí.
Però no forcis gens la travessia.
És preferible que duri molts anys
i que ja siguis vell quan fondegis a l'illa,
ric de tot el que hauràs guanyat fent el camí,
sense esperar que t'hagi de dar riqueses Ítaca.*

*Ítaca t'ha donat el bell viatge.
Sense ella no hauries pas sortit cap a fer-lo.
Res més no té que et pugui ja donar.
I si la trobes pobra, no és que Ítaca t'hagi enganyat.
Savi com bé t'has fet, amb tanta experiència,
ja hauràs pogut comprendre què volen dir les
Ítaques.*

Konstantinos P. Kavafis

Edward Munch, *El petó*
(*The kiss*), 1892

ELS AMANTS

La carn vol carn

Ausiàs March

*No hi havia a València dos amants com nosaltres
Feroçment ens amàvem des del matí a la nit.
Tot ho recorde mentre vas estenent la roba.
Han passat molts anys, han passat moltes coses.
De sobte encara em pren aquell vent o l'amor
i rodolem per terra entre abraços i besos.
No comprenem l'amor com un costum amable,
com un costum pacífic de complements i teles.
Es desperta, de sobte, com un vell huracà
i ens tomba en terra els dos, ens ajunta, ens empeny.
Jo desitjava, a voltes, un amor educat
i en marxa el tocadiscos, negligentment besant-te,
ara un muscle i després el peçó d'una orella.
El nostre amor és un amor brusc i salvatge
I tenim l'enyorança amarga de la terra,
d'anar a rebolcons entre besos i arraps.
Què voleu que hi faça! Elemental, ja ho sé.
Ignorem el Petrarca i ignorem moltes coses.
Les Estances de Riba i les Rimas de Bécquer.
Després, tombats a terra de qualsevol manera,
compremem que som uns bàrbars, i que això no deu ser,
que no estem en l'edat, i tot això i allò.*

*No hi havia a València dos amants com nosaltres
car d'amants com nosaltres en són parits ben pocs.*

Vicent Andrés Estellés, *Libre de meravelles*

HO SAP TOTHOM, I ÉS PROFECIA

*Ho sap tothom, i és profecia.
La meva mare ho va dir un dia.
Quan m'acotxava amb blats lleugers;
Enllà del somni ho repetia
L'aigua dels astres mitjancers
I els vidres balbs, d'una establia
Tota d'arrels, al fosc d'un prat:
A cal fuster hi ha novetat.*

*Els nois que ronden per les cales
Hi cullen plomes per les ales
I algues de sol, i amb veu d'albat,
Criden per l'ull de les escales
Que a cal fuster hi ha novetat.
Els qui ballaven per les sales
Surten i guaiten, des del moll,
Un estel nou que passa el coll.*

*El coraller ho sap pel pirata
Que amaga els tints en bucs d'escata
Quan crema l'arbre del escrits;
Al capità d'una fragata
Li ho diu la rosa de les nits.
L'or i l'escuma d'una mata
Clamen, sonàmbuls, pel serrat:
A cal fuster hi ha novetat.*

*El plor dels rics salpa pels aires,
I les rialles dels captaires
Solquen els glaços del teulat.
Un pastor ho conta als vinataires :
A cal fuster hi ha novetat.
El roc dels cims escampa flagres,
I al Port mateix, amb roig roent,
Pinten, pallard, l'Ajuntament.*

*El jutge crema paperassa
Dels anys revolts, a un cap de plaça,
I el mestre d'aixa riu tot sol.
El fum dels recs ja no escriu
I els pescadors faran un vol,
Tot és silenci al ras de raça
Quan els ho diu l'autoritat:
A cal fuster hi ha novetat.*

*Els de la Vall i els de Colera
Salten contents, a llur manera,
I els de la Selva s'han mudat ;
Amb flors de fenc calquen a l'era:
A cal fuster hi ha novetat.
De Pau i Palau-saverdera
Porten les mels de llur ringlera
I omplen els dolls de vi moscat.*

*Els de Banyuls i els de Portvendres
Entren amb llanes de mars tendres
I un raig de mots de bon copsar
Pels qui, entre vents, saben comprendre's.
Els traguers de Perpinyà,
Amb sang barrada en drap de cendres,
Clamen dels dalts del pic nevat:
A cal fuster hi ha novetat.*

*Res no s'acaba i tot comença,
Vénen mecànics de remença
Amb olis nous de llibertat;
Una Veu canta en recompensa:
Que a cal fuster hi ha novetat.
Des de l'Alacant a la Provença
Qui mor no mor, si el son és clar
Quan neix la Llum en el quintar.*

*La gent s'agleba en la nit dura,
Tots anuncien la ventura
Les Illes porten el saïm
I els de l'Urgell, farina pura:
Qui res no té, clarors del cim.
La fe que bull no té captura
I no es fa el Pa sense el Llevat:
A cal fuster hi ha novetat.*

J.V. Foix, Onze Nadals i un Cap d'Any

Joan Brossa

Joan Brossa, *Poemes públics*

EN DEFENSA DE LA LLETRA R

*L'R és una lletra molt completa
té unes parts rectes i una mig rodona*

*la mig rodona sembla la lluna en quart creixent
(l'R és una lletra tocada per la lluna)*

*quan l'R es duplica multiplica el seu so
com si rodés en bicicleta per un carrer empedrat*

*és una lletra activa que ajuda a tots els verbs
(però li agrada dormir i fins i tot roncar)*

*moltes R seguides semblen un tren en marxa
si molt petites són semblen formigues anant de camí*

*inicial de les roses si són roges dos cops
la seva flaire omple l'alfabet*

*l'R és una lletra que vol conèixer món
quan vaig de viatge sempre ve al passaport amb mi.*

Albert Ràfols-Casamada, *Angle de llum*

Albert Ràfols-Casamada

2. Puntua els poemes de l'exercici anterior (5 és la puntuació màxima):

PUNTUACIÓ

<i>Cambra de la tardor</i>	①	②	③	④	⑤
<i>Peix dins la peixera</i>	①	②	③	④	⑤
<i>Ítaca</i>	①	②	③	④	⑤
<i>Els amants</i>	①	②	③	④	⑤
<i>Ho sap tothom, i és profecia</i>	①	②	③	④	⑤
<i>Bosc</i>	①	②	③	④	⑤
<i>En defensa de la lletra R</i>	①	②	③	④	⑤

3. Després de llegir els textos de l'exercici anterior, contesteu el test:

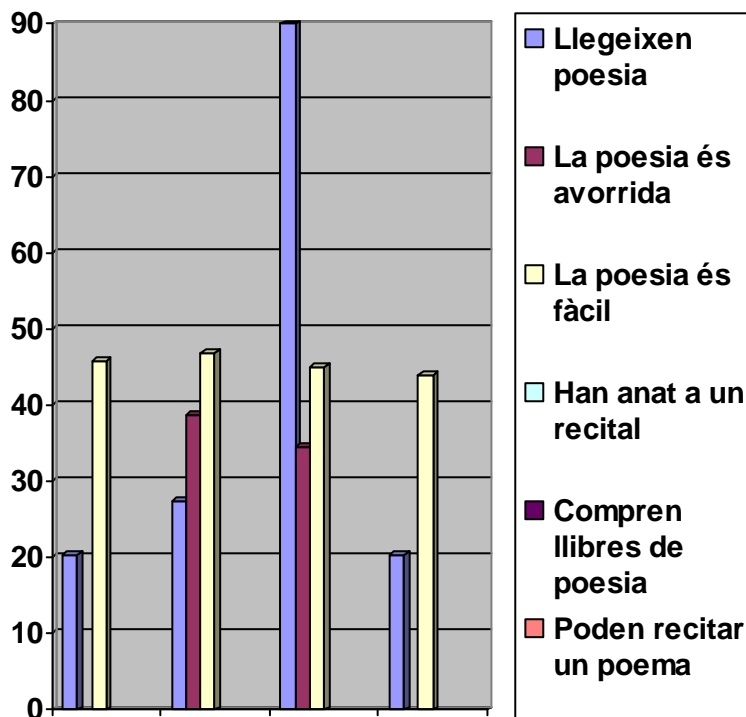
- Llegeixes poesia?
- Llegir poesia, t'avorreix o t'emociona?
- Et resulta fàcil o difícil, llegir-ne? Per què?
- Prefereixes poemes curts o llargs? Per què?
- Consideres que llegeixes molt o poc?
- Quines són les diferències entre novel·la i poesia?
- Un poema pot narrar una història? Justifica la teva resposta amb un exemple.
- El vers només s'utilitza en els poemes?
- Cita una obra de teatre escrita en vers.
- La poesia, sempre ha d'estar escrita en vers?
- Quins temes pot tractar?
- Sempre ha de rimar?
- Escriu el nom de quatre poetes o poetesses.
- Has anat alguna vegada a un recital poètic?
- Compres llibres de poesia? Quins?
- Podries recitar un poema? O un fragment de poema? Fes-ho.
- Quin poema de l'apartat *Sala de lectura* t'ha agradat més, o t'ha cridat més l'atenció? El recomanaries? Per què?
- Quin poema t'ha resultat més entenedor? Per què?
- T'agrada escriure poesia?
- Penses que pots escriure poesia? Per què?

4. Utilitzant el test anterior, enquesteu la resta de la classe. Buideu els resultats i ompliu el quadre següent:

L'enquesta

CONCEPTE	NOMBRE
Persones que llegeixen poesia	
Persones que troben la poesia avorrida	
Persones que consideren llegir poesia fàcil	
Persones que han anat a un recital poètic	
Persones que compren llibre de poemes	
Persones que puguin recitar un poema o un fragment	

5. Analitzeu els resultats i convertiu-los en un gràfic similar al de l'exemple:²

² Podeu utilitzar els recursos del Word.

Tots els textos es caracteritzen per una estructura i un objectiu. Així, per exemple, la finalitat d'una recepta de cuina, que es compon de títol, ingredients i procés de realització, és donar les instruccions per elaborar un plat determinat. Una faula, en prosa o en vers, explica una història breu a partir de la qual s'extreu un ensenyament. La moralitat de la faula es presenta a final del text, perquè el lector o la lectora reflexioni sobre l'anècdota del relat.

L'estructura i la finalitat que caracteritza els textos són els dos criteris bàsics per definir una tipologia a partir de la qual es puguin classificar diferents classes de textos. A partir d'aquests criteris s'estableixen diferents tipus de text:

- ✓ **Text descriptiu:** informa de les característiques d'una persona, un paisatge, un producte, etc. Es caracteritza per oferir la informació del general al concret. Generalment, aquest tipus de text es combina amb d'altres, com per exemple el text narratiu o el text explicatiu.
- ✓ **Text instructiu:** indica les instruccions per desenvolupar una determinada tasca una recepta de cuina o un exercici de gimnàstica, per exemple, seguint un ordre que permeti desenvolupar-les amb facilitat.
- ✓ **Text narratiu:** desenvolupa el procés d'una història (rondalla, llegenda, conte, etc.) o d'un fet (notícia esportiva, anècdota, acudit). L'objectiu bàsic d'aquest tipus de text és narrar un procés. Però, pot presentar objectius secundaris. La finalitat d'un relat de por és espantar qui el llegeix. En canvi, l'objectiu d'un acudit és fer riure a qui l'escolta. Els elements bàsics d'aquest tipus de text són el plantejament, el nus i el desenllaç.
- ✓ **Text explicatiu:** exposa una idea, un text, una matèria, etc. La regla d'or dels textos explicatius és: *primer, digues de què parlaràs, després, parla'n i, finalment, fes-ne un resum o extreu-ne conclusions*. Generalment, aquesta regla es tradueix en l'estructura: introducció, desenvolupament i conclusió. El text explicatiu es combina sovint amb altres tipus de textos.
- ✓ **Text argumentatiu:** justifica un determinat punt de vista o una idea en un judici, una conferència, una conversa, etc. L'objectiu d'aquest text, una variant del text explicatiu, és persuadir o convèncer l'interlocutor.
- ✓ **Text conversacional:** permet l'intercanvi d'informació entre dos parlants. Es tracta d'un text bàsicament oral que pot ser transcrit en els diàlegs de les notícies, les narracions o el teatre. S'estructura a partir del torns de parla. Utilitza fórmules discursives molt estereotipades: les salutacions, els comiats, les excuses, etc.
- ✓ **Text retòric:** possibilita el gaudi estètic del receptor. S'hi utilitzen recursos que subratllen la funció estètica del text: figures retòriques, jocs de paraules, transgressió de les normes gramaticals admeses. No s'identifica amb una estructura específica; se sobreposa a altres textos. Així, per exemple, es pot combinar amb una novel·la o un conte, text narratiu. Els aforismes, les cançons, els eslògans i la poesia es consideren pròpiament textos retòrics.

2. QUÈ ÉS POESIA?

1. Classifiquen aquests textos segons l'objectiu que els caracteritza:

Fred Betz, *La bella i la bèstia* (2000)

Text 1

EL MIRALLET I LA SERP

Una vegada era un pare que tenia tres filles, i va haver d'anar a bateig, i els va dir:

—¿Què voleu que us porti?

La més gran va dir:

—Un vestit.

La mitjana:

—Unes arracades.

I la més petita:

—Una rosa.

Se'n va anar i va comprar el vestit i les arracades, però es va descuidar la rosa.

Passa per un jardí i va pensar:

—Per una rosa no em diran res.

Hi entra i cull la més bonica que va veure. Encara no la va haver collida, li surt una serp; diu:

—¿Per a qui és aquesta rosa?

Diu:

—Per a la meva noia petita, que me l'ha encomanada.

Diu:

—Si no em portes la noia, et prendré la rosa i te'n recordaràs.

El pare, si us plau o per força, li va haver de portar la noia, i quan la serp la va tenir li va demanar per casar-se amb ella.

La noia, que no, que no s'hi volia casar; però la serp tant va perfidiar, que a l'últim li va dir que sí. La noia li va demanar que la deixés anar a casa seva a despedir-se, i la serp li va dir que ja hi podia anar, però que no trigués gaire. Li va dar un mirallet; diu:

—Té, quan vulguis saber lo que faig, mira el mirallet.

Se'n va i entre unes coses i unes altres hi va estar una setmana, sense recordar-se de mirar el mirallet, que ni sabia on era; però el va trobar, va mirar i va veure que la serp s'acabava de morir. Corrents se n'hi torna, i la serp li va dir:

—Si no ens casem de seguida, jo em moriré.

I es van casar llavors; i es va girar la noia i veu que la serp era un príncep, i van viure feliços.

P. Bertran i Bros, "El mirallet de la serp"

Text 2

Text 3

El Manchester United oblida Beckham amb una golejada al Bolton (4-0)

RAÚL PANIAGUA
BARCELONA

El Manchester United va fer oblidar aviat a la seva afició la marxa de David Beckham. L'actual campió de la Premier League va obrir la temporada amb una golejada al Bolton (4-0). Dos gols de Giggs i dos mes, a càrrec de Scholes i Van Nistelrooy respectivament, van certificar que el campió anglès està preparat per defensar el títol sense la seva estrella Beckham.

L'emblemàtic número 7 d'aquest jugador el va lluir ahir a Old Trafford el portuguès Cristiano Ronaldo, que

va tenir una impressionant actuació a la segona part, en què també va debutar el centrecampista camerunès, exjugador del Nantes, Djemba-Djemba.

L'equip de sir Alex Ferguson torna a ser el gran favorit d'una competició que ha tingut una pretemporada protagonitzada pel traspàs de Beckham i l'aparició del multimilionari Roman Abramovitch, que el 2 de juliol va comprar el Chelsea i s'ha gastat 109,8 milions d'euros (18.270 milions de pessetes) per reforçar-lo. El magnat rus ha contractat estrelles com l'extrem esquerre irlandès Damien Duff (el fitxatge més car del mercat europeu), el davanter romanès Adrian Mutu i el centrecampista argentí Verón. El problema del tècnic de l'equip, Claudio Rainieri, ara serà conjuntar-lo. El Chelsea, que només ha guanyat la Lliga del 1955, està a un pas de superar la prèvia de la Champions. **"Roman ha pres decisions intel·ligents. Volem ser un dels grans d'Europa"**, diu el capità Marcel Desailly.

ALTRES CANDIDATS L'Arsenal, que ahir es va imposar a l'Everton (2-1), s'ha reforçat amb Lehman, exporter del Dortmund, i el lateral Senderos. Els *gunners* han preferit dedicar els seus esforços econòmics a renovar les seves figures franceses: Henry i Vieira, fins al 2007, i Pires, fins al 2006. El Liverpool, un altre dels candidats al títol, es presentarà avui amb l'australià Harry Kewell i la màgia dels joves francesos Le Tallec i Sinama, disposat a guanyar la primera Lliga des del 1990. L'últim aspirant, el Newcastle de Bobby Robson, confia en el polèmic Lee Bowyer (West Ham) per poder plantar cara als favorits.

Si desitja veure el gràfic en PDF faci un clic a la imatge.

EN MEMÒRIA DEL VIETNAM, DES DE BARCELONA.
TARDOR DEL 1968

- 1
gris
- 2
cisterna
- 3
fòsfor
- 4
ganivet
- 5
glaçar
- 6
ardent
- 7
cendra
- 8
un refugi
- 9
el sol
als ulls
- 10
els ulls
- 11
sang
- 12
horitzó
- 13
perdre's
- 14
incandescent
- 15
el tro
- 16
el tro
- 17
aigua
només
- 18
la pols
- 19
vidres
- 20
la pols entre les dents

Albert Ràfols-Casamada, *Tardors*

BENVINGUTS A LES NOSTRES PÀGINES DE RECEPTES CATALANES!

Volem agrair a *Joan Antoni Ferran* de Matadepera l'enviament d'aquestes receptes.

BON PROFIT!

Mary Martin i Foreman Joan Guàrdia i Palou

Esqueixada de bacallà

Ingredients:

Bacallà salat esqueixat, tomàquet, ceba, pebrot vermell, olives mortes, oli i sal.

Preparació:

Es dessala el bacallà esqueixat, tenint-lo en remull durant unes quantes hores. Es treu de l'aigua i s'espren, per escórrer-lo bé. Es piquen la ceba i el pebrot i es ratlla el tomàquet. Es barreja tot plegat, s'hi afegeixen les olives i s'amaneix amb oli i sal.

2. Llegiu els rodolins i relacioneu-los amb els personatges:

LA BALLARINA

EL PALLASSO

EL DOMADOR

EL FILÒSOF

L'ARISTÒCRATA

L'EXPLORADOR

RODOLINS

*Tot greu quan va grotesc i espellifat,
"ell", troba que fa riure anant mudat.*

*El truc de tanta posa problemàtica,
és son flonjall de glassa aerostàtica.*

*Se'n va de l'illa amb un renec dramàtic
tantost hi veu empremtes de pneumàtic.*

*Descollà el món per escatir com era,
I el collà amb el tornavís de la cuinera.*

*Ja la mort massa tigres li ha colpit,
i està embafat de tants "peus de llit.*

*Tret la sogra i la bella marmanyera,,
Quan veu genteta, fa el monocle enrera.*

Josep Carner, "Tirallonga dels sisos i els asos d'aquest món"
(Auques i ventalls)

3. Llegiu les definicions i elaboreu-ne una:

f lit **1** 1 art d'expressar, de traduir en forma concreta, el contingut espiritual propi, mitjançant paraules disposades segons unes determinades lleis mètriques.

Gran diccionari de la llengua catalana³

Art d'expressar, de traduir en forma concreta, el contingut espiritual propi, mitjançant paraules disposades segons unes determinades lleis mètriques. En aquest sentit, que és el més tradicional i el més difós, la poesia es contraposa a la prosa i s'identifica amb l'art de compondre versos. Però, atès que l'estètica moderna considera que l'expressió mètrica no és absolutament indispensable per a la creació de la poesia, resta plantejat el problema de quina és o podria ésser la definició ideal que abracés el conjunt de tots els factors necessaris en la constitució de l'activitat poètica. Hom podria dir que la poesia és aquell producte humà que expressa conceptes elevats i nobles, la intensitat d'uns sentiments, la força de les paraules i, sobretot, que té la capacitat de commoure, de parlar a l'ànim i d'exaltar la fantasia. Amb tot, aquesta nova definició, més extensa i també més orientadora que l'anterior, no arriba a establir, en molts casos, la condició ontològica, essencial, de l'obra d'art poètica, perquè, al llarg de la història literària, molts altres factors han contribuït a la creació poètica; per exemple, caldria esmentar la importància dels signes gràfics, dels ideogrames, o de les imatges en la poesia oriental i també en la tradició occidental (des dels cal·ligrames de l'Antologia Palatina a Cummings, Holz i Apollinaire, a través de tota la història de la literatura europea). cal assenyalar també que l'estètica moderna no admet la distinció tradicional entre poesia i prosa, com dues formes literàries materialment diferents: l'una, expressió rítmica i, per tant, mètrica, en versos, mesurable i sotmesa a regles musicals; l'altra, absolutament mancada de regles. Així mateix, partint de l'antiga tripartició de la poesia en èpica, lírica i dramàtica, hom ha pogut demostrar que l'essència de la poesia es troba en la lírica, la qual es troba també en el fons de l'epos i del drama. Això equival a dir que l'essència comuna a les tres formes poètiques és la subjectivitat, i, en particular, la subjectivitat de cada poeta que sap infondre al seu món, amb commoció i energia, les vibracions del seu ànim. A partir, doncs, d'aquest concepte d'universalitat de la poesia, resulta òbvia la confirmació que deriva del teorema del caràcter purament formal de la poesia, l'ésser poètic de la qual, segons l'estètica moderna, no consisteix en la matèria abstracta i indiferent, sinó en la forma que vesteix la matèria a través de l'elaboració poètica, que és, en realitat, una veritable i pròpia activitat creadora, que no pressuposa res i crea el seu món.

Hiperenciclopèdia⁴

³ Gran diccionari de la llengua catalana (<http://www.grec.net/cgi-bin/lexicx.pgm>).

⁴ Hiperenciclopèdia (http://www.edu365.com/pls/edu365/grec_2?dicc=HIP).

4. Llegiu el poema i interpreteu-ne els fragments:

RAONS

*poema
festa dels mots*

*contactes inesperats
d'una paraula a l'altra* *salts*

*esclats d'imatge
esclats de sentit*

*lligams secrets
entre els mots i els objectes*

*sostenen els mots les imatges
que fan possibles les coses*

*

*el vers
mesura de l'instant* *l'instant*
de la construcció del vers
una porta tancada sense pany

*parèntesi de realitat
a l'interior de la realitat
sense parèntesi*

*silenci fet paraules
silenci parlat* *perlat*
*com un collar impalpable
però visible*

*visibilitat de les imatges
amb peus de mots
s'aixequen damunt la pàgina*

*el ritme del poema
la respiració del poema*

*pulsacions
temps
espais plens i buits*

*ritme de la veu
ritme de la imatge*

*ritme dels silencis
dels espais blancs*

*ritme de la mirada
del vent
del pensament*

*sagetes convergents
a l'instant
a l'enfilall d'instantes
del poema*

*

*la fosca llum
que il·lumina l'instant
per quin sentit
ens entra i ens travessa?*

*s'atura el temps
en el poema*

*fulles i herbes
dels marges del riu*

Albert Ràfols-Casamada, *Paranys
i raons per atrapar instants*

poema
festa dels mots

.....
.....

esclats d'imatge
esclats de sentit

.....
.....

parèntesi de realitat
a l'interior de la realitat
sense parèntesi

.....
.....

visibilitat de les imatges
amb peus de mots
s'aixequen damunt la pàgina

.....
.....

el ritme del poema
la respiració del poema

.....
.....

5. Amb qui compartiu la definició de poesia? Raoneu la vostra resposta:⁵

Ser poeta no és fer versos, sinó saber-se mantenir en un estat receptiu [...] Qualsevol esdeveniment és bo per a disparar la imaginació. Cal estar sempre obert. Algú que no recordo va dir "la poesia és com l'electricitat, que és a tot arreu". El que s'ha de saber és copsar-la. A tot arreu hi ha poesia. (Joan Brossa)

Al meu veure, no és això —emoció, experiència— el que es revela o diu en l'obra d'art, sinó una cosa més segura i constant, més profunda, que, pel seu compte, pot abraçar emocions i experiències: tot l'home, tot l'home junt: l'home sencer, en la seua integritat metafísica, si puc emprar aquest mot. (Joan Fuster)

La poesia és joc, però també foc; recerca, però també gràcia; coneixença, però també transcendència. [...] En el fet poètic (en la inspiració), la pròpia llengua esdevé per al poeta una llengua estrangera que el condueix més que no pas la condueix ell. (Carles Riba)

La poesia no és màgia. Si es pot afirmar que la poesia, o qualsevol de les altres arts, té una finalitat ulterior, és la de desil·lusionar i desintoxicar dient la veritat. (W. H. Auden)

⁵ Podeu trobar més definicions de poesia a Mag Poesia (<http://www.mallorcaweb.com/Mag-Teatre/index.html>).

6. Llegiu el poema i interpreteu-ne els fragments:

Hi ha poetes que, quan escriuen, en un lloc deixen cor i rellotge —molesta el seu tic-tac de corcó que rosega la pobra fusta humana; s'asseguren abans que dormen els seus fills i dorm la seua dona, i aleshores es trauen els versos com si fossen fotos d'una "vedette" —cada vers té una imbècil vanitat de "vedette"— i consideren greus, cadascun dels seus béns [...] L'horabaixa petita, i trista, i entranyable, d'aquests carrers antics que m'agrada recórrer, on jo voldria viure i escriure versos grisos, absolutament grisos, mentre es crema l'espígol damunt les quatre brases; una taula petita, damunt d'ella una manta, parets empaperades, un taulell un poc solt, i creure dolçament que Campoamor fou un poeta formidable, que El Ama és un poema com se n'escriuen pocs, i llegir en veu alta certes rimes de Bécquer i jaure, i no dormir, pensant només, pensant que he d'escriure un poema en octaves reals i no com els poetes del dia, que no solen rimar perquè és difícil. Jo voldria, jo vull creure que és necessari escriure tots els versos ben aconsonantats i obeint certes lleis i en un valencià ben nostre, ben nostrat, com diuen, amb un índex enravenat de sobte, homes que tenen títol de Mestre en Gai Saber, i dir que no, que això de que el valencià és català no és cert, que això és trair la Pàtria. [...] "Arrivederci Roma" canta la vocalista en el ball del solar. Ma mare em diu que abans jo escrivia millor. Escrivia altres coses: "sempre queien en vers". Ara tot és distint: parle de mort i de morts. A ella li dol que escriga així, d'aquesta mena. Diu que al cap i a la fi tenim salut i ganes de treballar i no devem ofendre Déu "Tenim salut, treball. ¿Què més volem? Déu fa les coses sempre bé. Només cal demanar això, salut i feina". I mon pare diu: "Clar". I jo no sé què dir. I m'entren unes ganes petites de plorar. [...]

Vicent Andrés Estellés, *Coral romput*

*Hi ha poetes que, quan escriuen, en un lloc
deixen cor i rellotge —molesta el seu tic-tac
de corcó que rosega la pobra fusta humana—;
s'asseguren abans que dormen els seus fills
i dorm la seua dona, i aleshores es trauen
els versos com si fossen fotos d'una "vedette"
—cada vers té una imbècil vanitat de "vedette"—
i consideren greus, cadascun dels seus béns.*

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

*Jo voldria, jo vull
creure que és necessari escriure tots els versos
ben aconsonantats i obeint certes lleis
i en un valencià ben nostre, ben nostrat,
com diuen, amb un índex enravenat de sobte,
homes que tenen títol de Mestre en Gai Saber,
i dir que no, que això de que el valencià
és català no és cert, que això és traïr la Pàtria.*

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. L'OFICI D'ESCRIURE

1. Llegiu el poema i reescriuiu-lo completant-lo amb la vostra descripció:

JO

*Sóc mascle i gironí. Mitja estatura.
Cabell castany, ulls de marrec trist.
Romàntic una mica, cosa dura
en el temps que vivim. Prou ho tinc vist.*

*Mozart més que cap altre m'entabana,
i, en versos catalans, Josep Carner.
Crec en l'amor, la taula quan tinc gana,
els plaers de la carn, que em moriré.*

*I si a estones em vaga de fer versos
i confegeixo quatre mots dispersos,
no ho faig pensant en un darrer sentit,*

*que no vull fer carrera de poeta.
Ai las! Lletraferit de l'A a la Z
en llengua fosca i en país petit!*

Narcís Comadira, *El verd jardí*

JO

Sóc..... iestatura.

Cabell, ulls de

..... una mica, cosa dura

en el temps que vivim. Prou ho tinc vist.

..... més que cap altre m'entabana,

i, en versos catalans,

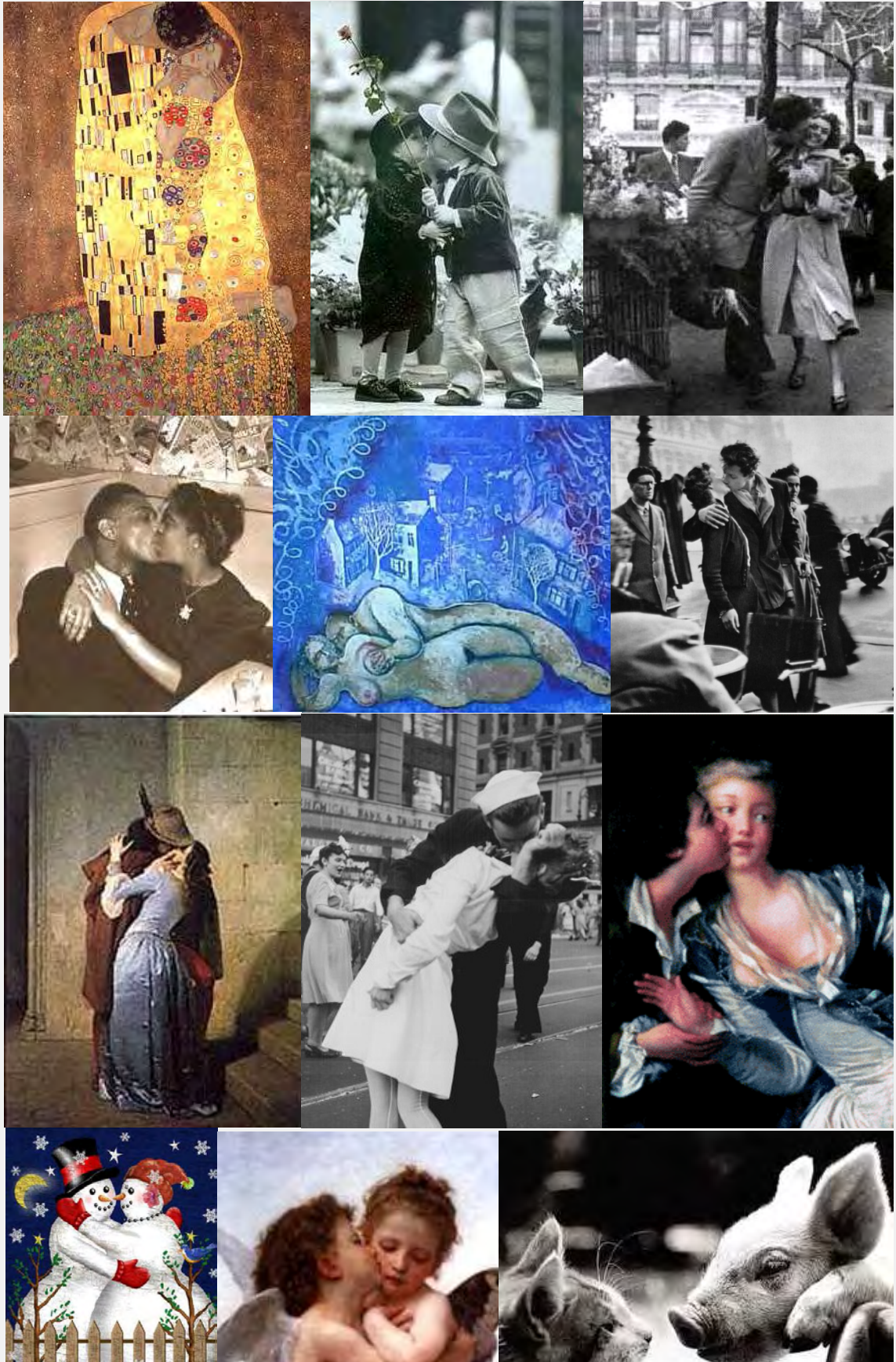
Crec en, la

.....

I si a estones em vaga i confegeixo

no ho faigque no vull fer carrera

2. Observeu les imatges i digueu quina us resulta més suggerent:

3. Realitzeu una pluja d'idees i escriviu un text sobre el petó:⁶

Sensacions

Tipus

Emocions

Sabor

⁶ Per desenvolupar l'exercici, podeu utilitzar els textos inclosos en l'apartat d'**Annexos**.

4. Busqueu un homòfon per a cada paraula donada:

HOMÒFONS		
FALS	⇒	FALÇ
ESTOFAT	⇒	ESTUFAT
SELLA	⇒
VE	⇒
BESAR	⇒
BOTAR	⇒
CALZE	⇒
CANELÓ	⇒
RUÏNA	⇒

5. Escriviu un rodolí utilitzant una de les parelles de mots de l'exercici anterior:

EL
RODOLÍ

.....

.....

6. Escriviu un text utilitzant cadascuna de les sèries de paraules:

SÈRIES

1. CAMISA ⇨ PANTALONS ⇨ BUFANDA ⇨ COTXE ⇨ MITJONS

.....
.....

2. CONSTEL·LACIÓ ⇨ ESTRELLA ⇨ PLANETA ⇨ MOTOCICLETA

.....
.....

3. XARXA ⇨ RAI ⇨ HAM ⇨ BOT ⇨ PI

.....
.....

4. FORQUILLA ⇨ PLAT ⇨ GOT ⇨ TOVALLÓ ⇨ PARAXOCS

.....
.....

5. TRUITA ⇨ CANELÓ ⇨ PINYA ⇨ MANDARINA ⇨ SABATA

.....
.....

7. Completeu el fragment creant una nova versió del poema de Rimbaud:

Par les soirs bleus d'été, j'irai dans les sentiers,
Picoté par les blés, fouler l'herbe menue:
Réveur, j'en sentirai la fraîcheur à mes pieds,
Je laisserai le vent baigner ma tête nue!

*Je ne parlerai pas, je ne penserai rien.
Mais l'amour infini me montera dans l'âme;
Et j'irai loin, bien loin, comme un bohémien,
Par la Nature -hereux comme avec une femme.*

SENSACIÓ

Arthur Rimbaud

I

*Pels vespres blaus d'estiu aniré pels conreus,
picotejat pels blats, sollant l'herba menuda.
Somniós, sentiré la frescor sota els peus,
deixaré el lliure vent banyar ma testa nua.*

*No pensaré en res, no parlaré per res,
mes l'amor infinit m'inundarà l'entranya.
I aniré lluny, ben lluny, de mi mateix després,
feliç, per la Natura -com amb una companya.*

Josep Palau i Fabre, *Laberint*

*Pels vespres i aniré pels conreus,
..... pels blats i l'herba*

.....

*Sentiré sota els peus
com si una dona nua s'oferís a ma destra.*

*Sens parlar, ni pensar, ni,
..... m'ompliria els narius i l'entranya.*

I aniré lluny, molt lluny: allí on és defès

8. Feu una nova versió dels poemes:

Franz Marc, *Vaca groga (Gelbe Kuh)*, 1911

LA VACA FELIÇ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

LA VACA CEGA

*Topant de cap en una i altra soca,
avançant d'esma pel camí de l'aigua,
se'n ve la vaca tota sola. És cega.
D'un cop de roc llançat amb massa traça,
el vailet va buidar-li un ull, i en l'altre
se li ha posat un tel: la vaca és cega.
Ve a abeurar-se a la font com ans solia,
mes no amb el ferm posat d'altres vegades
ni amb ses companyes, no; ve tota sola.
Ses companyes, pels cingles, per les comes,
pel silenci dels prats i en la ribera,
fan dringar l'esquellot, mentre pasturen
l'herba fresca a l'atzar... Ella cauria.
Topa de morro en l'esmolada pica
i recula afrontada... Però torna,
i baixa el cap a l'aigua, i beu calmosa.
Beu poc, sens gaire set. Després aixeca
al cel, enorme, l'embanyada testa
amb un gran gesto tràgic; parpelleja
damunt les mortes nines i se'n torna
orfe de llum sota del sol que crema,
vacil·lant pels camins inoblidables,
brandant llànguidament la llarga cua.*

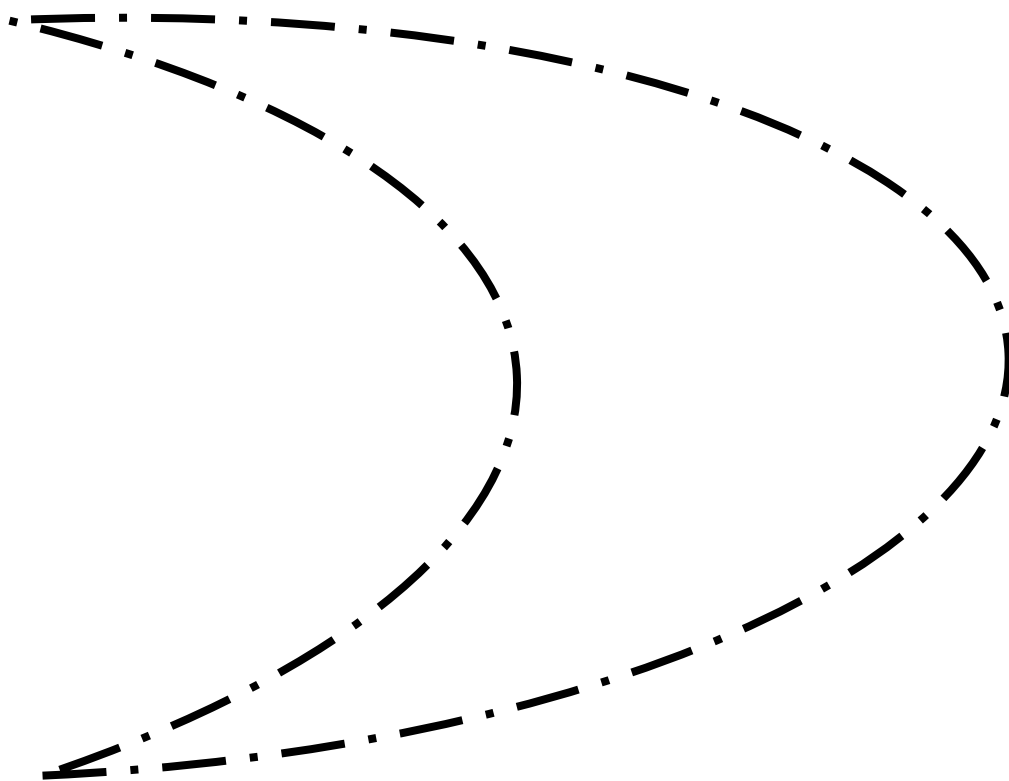
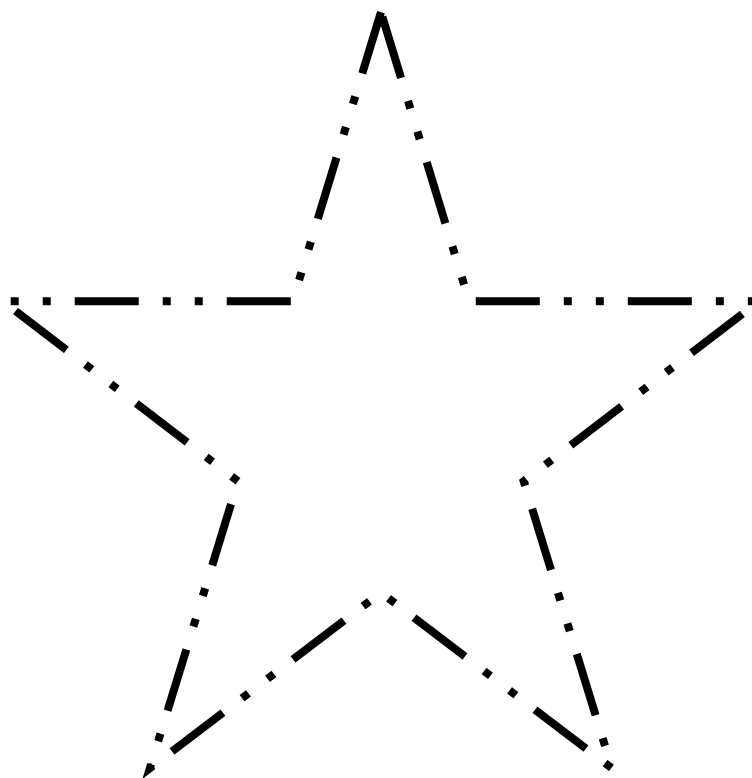
Joan Maragall

VACA SUÏSSA

*Quan jo m'embranco en una causa justa
com En Tell sóc adusta i arrogant:
prou, s'ha acabat! Aneu al botavant
vós i galleda i tamboret de fusta!
La meva sang no peix la noia flaca
ni s'amistança amb el cafè pudent.
Vós no sou qui per grapejar una vaca,
ni un àngel que baixés expressament.
¿I no sabeu que l'amo, un modernista,
em volia succionar els mugrons
amb un giny infernal, cosa mai vista,
que em deixaria eixuta en pocs segons?
Encara us resta la indefensa cabra,
que sempre ha tingut ànima d'esclau.
A mi no em muny ni qui s'acosti amb sabre!
Tinc banyes i escometo com un brau.
Doncs, ja ho sabeu! He pres el determini,
l'he bramulat per comes i fondals,
i no espereu que me'n desencamini
la llepolia d'un manat d'alfals.
Que jo mateixa, si no fos tan llega,
en lletra clara contaria el fet.
Temps era temps hi hagué una vaca cega:
jo sóc la vaca de la mala llet!*

Pere Quart

9. Escriviu dos cal·ligrames resseguint les siluetes:

10. Exerciteu la vostra memòria desenvolupant els dictats següents:⁷

DICTAT A

🗨️ Dicta aquests fragments a un company o a una companya.

Si ella fos només una mentida bella,
.....
si al capdavant del cel, potser, com una estrella,
.....
llavors, foscament, viuria sols per ella,
.....
i sempre dins ma nit seria meravella
.....
Si ella fos només la boira de ribera,
.....
si ella fos només l'esparsa volandera,
.....
Però com ella riu i canta i fa sa via
.....

Josep Carner, *La paraula en el vent*

📄 Copia els fragments que et dicti el teu company o la teva companya per completar el text.

DICTAT B

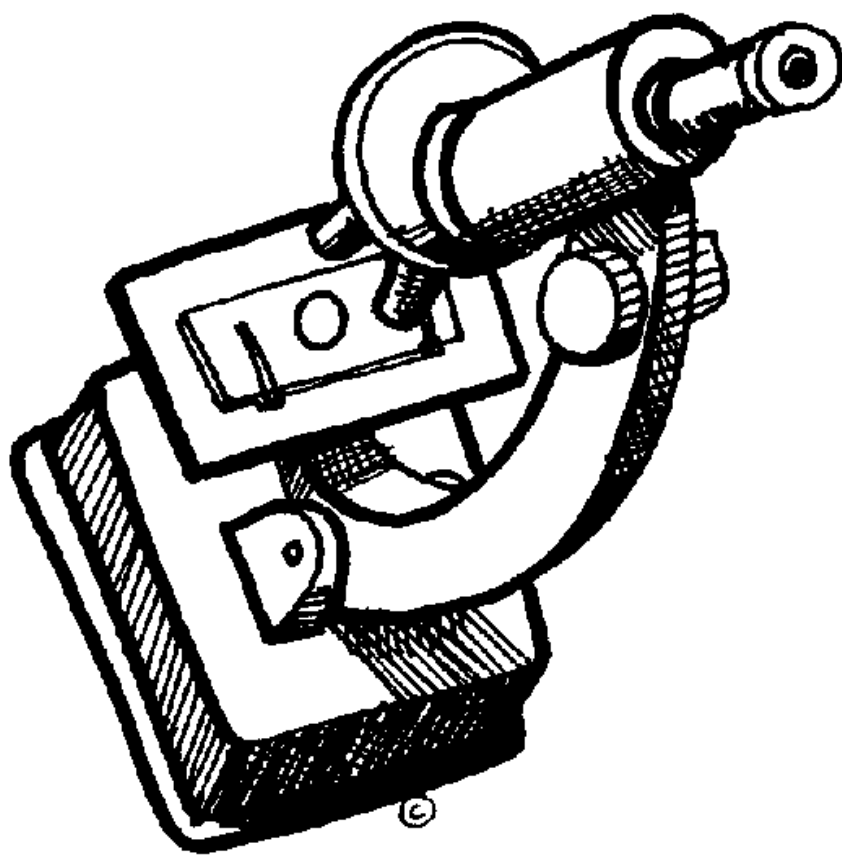
🗨️ Dicta aquests fragments a un company o a una companya.

si ella fos només un somni del matí,
.....
o com un averany al fons de tot de mi,
.....
tancat mon finestral amb l'heura del destí;
.....
i ja cap veu del món no la podria occir.
.....
les gotes de ruixim que saben els esculls
.....
seria veritat la joia de mos ulls.
.....
vet-el aquí l'engany i la malenconia.
.....

Josep Carner, *La paraula en el vent*

📄 Copia els fragments que et dicti el teu company o la teva companya per completar el text.

⁷ Trobareu altres exemples a l'Annex 3. Per desenvolupar l'exercici, vegeu les indicacions de la guia didàctica (l'Annex 1).

II. EL LABORATORI DEL POETA

Entrem al laboratori del poeta. D'aquest apartat en diem laboratori perquè volem fer experiments de poesia.

De la mateixa manera que en un laboratori s'analitza, s'observa, es combina, es fa reaccionar el material d'estudi, vosaltres analitzareu i examinareu el material poètic a fi de conèixer-ne les característiques, les reaccions, les possibilitats –algunes possibilitats, no totes– de combinar-lo i construir peces d'aquest art que és la poesia. Comprovarem que coneixent el material i les normes de construcció ens serà més fàcil entendre l'obra dels altres poetes, però no només això, comprovarem que nosaltres també som capaços d'expressar-nos a través de la poesia. Tenim la matèria, la llengua, ja que en som parlants; ara només cal accedir als secrets d'aquesta alquímia que transforma les paraules en art.

En primer lloc analitzarem el material, les seves característiques físiques, les seves reaccions. La primera part del treball al laboratori serà per estudiar el so. En tindrem en compte tres aspectes: l'accent, el ritme i el timbre. Veurem també –*trucs de l'alquimista*– quins recursos té el poeta per utilitzar el so expressivament.

En segon lloc veurem algunes normes que regeixen la construcció del text poètic. D'aquestes normes se'n diu mètrica. Treballarem vers i estrofa i observarem –*més trucs de l'alquimista*– alguns recursos semàntics i sintàctics que s'utilitzen en poesia.

1. EL SO: LA MATÈRIA DE LA POESIA

El poeta treballa amb material sonor, les paraules. Les característiques sonores de la paraula, de la frase i del vers, són importants per al poeta ja que si les combina amb encert li permetran construir físicament, amb el so, les sensacions que pretén transmetre.

- ✓ **L'accent:** L'accent dóna ritme a les paraules. La intensitat del so és més alta en la síl·laba accentuada (la síl·laba tònica), que en la síl·laba àtona. La diferència d'intensitat sonora de les síl·labes (la combinació de síl·laba tònica i síl·laba àtona) crea el ritme dels mots.

- ✓ **El ritme:** La distribució regular o irregular del so en el temps crea ritme. Pensem en el tic-tac del rellotge, en les batallades d'una campana...

Ja hem vist que l'accent dóna ritme a les paraules. La frase i el vers, per tant, també tenen ritme.

Segons el nombre de síl·labes que tendeixin a tenir les paraules, cada llengua crea els seus ritmes. El català és una llengua en la que són freqüents les paraules curtes, de poques síl·labes; és una llengua que tendeix a originar ritmes binaris (una síl·laba forta i una síl·laba feble) i ritmes ternaris (una síl·laba forta i dues síl·labes febles).

Si bé el ritme és una característica de la llengua, tant del vers com de la frase, en poesia té un valor especial; la posició de les síl·labes accentuades de cada vers configura un eix, o uns eixos, que donen estructura rítmica a l'estrofa. Aquest fenomen diferencia el text en vers d'un text en prosa escrit en columnes. La coincidència en una o unes posicions sil·làbiques de síl·labes tòniques en els versos del poema genera la columna vertebral del poema.

Els sons de les paraules sofreixen transformacions quan es posen en contacte; com en una reacció química els sons vocàlics es poden unir formant diftongs, eliminar-se produint elisions. Aquest comportament dels sons influeix en el ritme i és un recurs, de vegades una limitació, que té el poeta a l'hora d'escriure.

- ✓ **El timbre:** El so té una altra característica molt important en poesia: el timbre, que ens permet distingir un so d'un altre; és a dir, el so de la efa del so de la e.

El timbre, també actua com a element expressiu. El poeta treballa amb el timbre dels sons per reforçar l'efecte que vol aconseguir, és a dir, per donar una dimensió física, sensorial, al significat de les paraules. Un so oclusiu, com ara el de la pe, ens provoca unes sensacions, mentre que un so fricatiu com ara el de la efa ens en produeix unes altres. De fet, les onomatopeies són un exemple de com reproduïm una acció o reforcem el significat d'una paraula a base de combinar una sèrie de sons.

L'accent 1a pràctica de laboratori

- Busqueu paraules i classifiqueu-les segons l'esquema següent (podeu fer servir paraules de més o menys de tres síl·labes):

graciós ooO	cadira oOo	àncora Ooo

Recordeu quin nom reben les paraules segons el lloc que ocupa la síl·laba tònica:

- Les paraules com **graciós** que tenen la síl·laba tònica situada en darrer lloc s'anomenen paraules
- Les paraules com **cadira** que tenen la síl·laba tònica situada en penúltim lloc s'anomenen paraules
- Les paraules com **àncora** que tenen la síl·laba tònica situada en antepenúltim s'anomenen paraules

L'accent 2a pràctica de laboratori

- Identifiqueu cada paraula amb el seu esquema accentual:

ona, feliç, de, refilet, fos, dolor, peu, abraçada, sal, jardí, porta, horitzó, la, ampit, plany, mascle, petó, màquina, reu, tímid, cadira, rebotiga, passerell, que, onada, misèrrim, pensarosa, mon, món, detestable, cançó, ànima

Oo	oOo	ooOo	oO	ooO	o	O	Ooo

També podem classificar les paraules pel nombre de síl·labes:

- De les paraules d'una síl·laba en diem
- De les paraules de dues síl·labes en diem
- De les paraules de tres síl·labes en diem
- De les paraules de quatre síl·labes o més en diem

El ritme
1a pràctica de laboratori

- Escriviu un rap:

El ritme
2a pràctica de laboratori

*tota la mar a mamelletes tota
jo no podia resistir
aquella mar a mamelletes ràpides*

Vicent Andrés Estellés, *Antibes*

- Llegiu el poema de Vicent Andrés Estellés en veu alta.
- Analitzeu la seva estructura accentual. Utilitzeu rodones grans per a representar les síl·labes tòniques i rodones petites per a representar les síl·labes àtones:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Tots els versos tenen el mateix esquema accentual?

Quines posicions estan sempre ocupades per síl·labes tòniques?

Pinteu de color les posicions sil·làbiques que estan ocupades per síl·laba tònica en el tres versos del poema.

- Marqueu en l'esquema accentual del primer vers els grups de síl·labes que creïn un ritme binari (fort, feble) i els creïn un ritme ternari (fort, feble, feble):

OooOoooOoOo

OooOoooOoOo

- Anoteu-los en la casella corresponent:

	<i>Grups de ritme ternari</i>	<i>Grups de ritme binari</i>
Coincideixen amb paraula		
No coincideixen amb paraula		

El ritme 3a pràctica de laboratori

DIUEN: LA MAR ÉS TRISTA

*Diuen: la mar és trista. Quin trepig
fa cada onada, quan s'esberla!
I veig una mar trista, però, al mig,
tu, com una perla.*

*Diuen: la terra és trista. Quin trepig
fa cada fulla! Mig no gosa.
I veig la terra trista, però, al mig,
tu, com una rosa.*

Marià Manent, *L'Ombra i altres poemes*

- Llegiu el poema. Llegiu-lo en veu alta, tingueu en compte el valor de pausa que tenen els signes de puntuació i la pausa que demana el final del vers.
- Identifiqueu cada vers amb el seu esquema rítmic (les pauses dels signes de puntuació les marquem amb un guió):

<i>Diuen: la mar és trista. Quin trepig fa cada onada, quan s'esberla! I veig una mar trista, però, al mig, tu, com una perla.</i>	_____ _____ _____ _____
--	----------------------------------

- a) OOoOo-OoOo
- b) Oo-oOOOo-OoO
- c) O-OOoOo
- d) OOOoOOo-oO-oO

- Comproveu si l'esquema es repeteix a la segona estrofa:

<i>Diuen: la terra és trista. Quin trepig fa cada fulla! Mig no gosa. I veig la terra trista, però, al mig, tu, com una rosa.</i>	_____ _____ _____ _____
---	----------------------------------

- Marqueu en color la columna vertebral del poema.

El ritme

4a pràctica de laboratori

Reacció de sons en contacte: l'elisió

- Tornem a l'estructura rítmica del segon vers:

fa cada onada, quan s'esberla!

○ ○○ ○○ - ○ ○○○

Quantes síl·labes sumen totes les paraules del vers?

Quantes rodonetes hem fet analitzant-ne l'estructura rítmica

És el mateix nombre, el de síl·labes i el de rodonetes?

Si cada rodoneta representa una síl·laba, no hauria de ser el mateix nombre?

Què creieu que ha passat?

.....
.....
.....

Quin altre vers d'aquest poema s'ajusta al mateix esquema accentual?

.....

En aquest vers, el nombre total de síl·labes de les paraules també és més gran que el nombre de signes de l'esquema rítmic?

Què ha passat en un vers que no ha passat a l'altre?

.....
.....
.....

El ritme

5a pràctica de laboratori

Reacció de sons en contacte: l'elisió

- Pronuncieu aquestes frases i comproveu si quan parleu també es produeix un fenomen d'elisió. Marqueu amb una creu la vocal que cau, que no pronunciem:

- Quina hora és?
- Hi ha quatre ànecs.
- És un home de mitja estatura.
- Si el veieu digueu-li que em truqui.

ODA

[...]
*I el teu braç de vori governa
i el teu llavi és un fruit vermell.
I té un reflex de joia eterna
la seda i l'or del teu cabell.*

Marià Manent, *La collita en la boira*

El ritme 6a pràctica de laboratori Reacció de sons en contacte: la diftongació

- Llegiu el fragment de l'Oda. Construïu-ne l'esquema accentual:

I el teu braç de vori governa _____

i el teu llavi és un fruit vermell. _____

I té un reflex de joia eterna _____

la seda i l'or del teu cabell. _____

Quantes paraules hi ha en la primera síl·laba del primer vers?
Quines?
Quantes paraules hi ha en la primera síl·laba del segon vers?
Quines?
Quantes paraules hi ha en la primera síl·laba del tercer vers?
Quina?

En quins casos s'ha produït diftongació?

.....

Per què?

En quins altres tres casos es produeix diftongació?

.....

- L'accent de les paraules dóna a la frase i al
- El poema té una vertebral constituïda per síl·labes situades en la mateixa posició en cada vers.
- El contacte de vocals de paraules diferents provoca fenòmens d'..... i de

2. TRUCS DE L'ALQUIMISTA

Coneixerem dos recursos basats en la repetició de timbre: l'al·literació i la rima. Podem utilitzar la repetició d'un so (vocàlic o consonàntic) al llarg del vers, de la repetició al llarg del vers se'n diu al·literació, o bé fer coincidir la repetició amb el final de diferents versos, d'això se'n diu rima.

- Quan només repetim els sons vocàlics diem que la rima és assonant.
- Quan repetim sons vocàlics i consonàntics diem que la rima és consonant.

El timbre 1a pràctica de laboratori

• Quin so, o combinació de sons, faríeu servir per representar aquests conceptes? Feu-ne un exemple:

K M L A I R O F P S

Una tempesta

Un petó

Un motor

Relliscar

El timbre 2a pràctica de laboratori L'al·literació

• Trieu el nom d'alguns companys o companyes de classe, inventeu-vos una frase en la qual es repeteixi el so inicial del nom. Fixeu-vos en l'exemple:

En Carles Corcoll caça conills a Calella

El timbre
3a pràctica de laboratori
L'al·literació

- Marqueu en els versos següents els sons que es repeteixen amb la finalitat de reforçar auditivament el significat de l'enunciat. Expliqueu quina idea remarquen les repeticions:

Brandant llànguidament la llarga cua
(Maragall)

La repetició reforça la idea de

De tres pastors pataus seguia el pas
(Foix)

La repetició reforça la idea de

*I encara pugem fent remor de ferro,
cavallers i peons per ses escales.*
(Verdaguer)

La repetició reforça la idea de

El timbre
4a pràctica de laboratori
La rima

• Busqueu el poema *Peix dins la peixera* que heu llegit a l'apartat *Sala de lectura* i escriviu l'última paraula de cada vers:

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11
- 12
- 13
- 14

• Aparelleu les paraules que rimen:

a: silenci – comenci b:

c: d:

e: f:

g:

• Anoteu la lletra que hem donat a cada rima al final de cada vers.

• Quin tipus de rima té el poema?

El timbre

5a pràctica de laboratori

La rima

- Busqueu en el poema *Vaca suïssa* les paraules que rimen amb les següents:

justa: arrogant: flaca: pudent:

modernista: mugrons: cabra: esclau

determini: fondals: lloga: fet:

El timbre

6a pràctica de laboratori

La rima

- Completeu la rima d'aquest fragment:

perdut, plora, sabata, sol

LA SABATA

*He donat el meu cor a una dona barata
Se'm podria a les mans. Qui l'hauria volgut?
En les escombraries una vella
fa el mateix goig i sembla un tresor mig*

*Totes les noies fines que ronden a ma vora
no han tingut la virtut de donar-me el consol
que dona una abraçada, puix que l'home no.....
pels ulls, plora pel sexe, i és amarg plorar.....
[...]*

Josep Palau i Fabre, *Poemes de l'alquimista*

- El timbre és la qualitat del so que ens permet distingir
- De la repetició de sons dins d'un vers en diem
- De la repetició de sons a final de vers en diem
- La rima és assonant si només es repeteixen les i és consonant si es repeteixen i

El so Pràctica de laboratori

- Il·lustreu aquestes imatges amb una frase que creï una sensació sonora:

3. LA MÈTRICA: NORMES DE CONSTRUCCIÓ

El vers

La poesia es regula per unes normes pròpies, no generals de la llengua, que es basen en l'estructura accentual del vers.

D'un vers acabat en mot agut (és a dir, en síl·laba tònica), se'n diu vers masculí, i d'un vers acabat en paraula plana o esdrúixola (és a dir, en síl·laba àtona), se'n diu vers femení.

Classifiquem els versos segons el nombre de síl·labes. En considerem dos grans grups: de fins a vuit síl·labes i de més de vuit síl·labes.

L'estrofa

Construïm l'estrofa agrupant un nombre determinat de versos i combinant les possibles rimes.

Segons el nombre i la mesura dels versos obtenim un tipus d'estrofa:

- ✓ **Apariat:** Dos versos. Rima consonant.
- ✓ **Tercet:** Tres versos de deu síl·labes. Rima consonant.
- ✓ **Quarteta:** Quatre versos de fins a vuit síl·labes. Rima consonant.
- ✓ **Quartet:** Quatre versos de més de deu síl·labes. Rima consonant.
- ✓ **Octava:** Vuit versos de vuit síl·labes o més.

També podem combinar diferents tipus d'estrofa. Obtindrem construccions com el sonet:

- ✓ **Sonet:** Catorze versos agrupats en dos quartets seguits de dos tercets

Els tipus d'estrofa que hem vist fins ara pertanyen a la nostra tradició més o menys llunyana. El sonet, per exemple, és una estructura que vam manllevar dels poetes italians cap al segle XV.

Hi ha altres estrofes que hem conegut i manllevat més recentment; de la tradició literària japonesa n'hem adoptat unes estrofes sense rima: l'haikú i la tanka.

- ✓ **Haikú:** Tres versos, generalment sense rima, que sumen disset síl·labes distribuïdes de la següent manera: 5-7-5.
- ✓ **Tanka:** Cinc versos, generalment sense rima, que sumen trenta-una síl·labes distribuïdes de la següent manera: 5-7-5-7-7.

No és nen, que és nena!
No és nena, que és nen!

El vers **1a pràctica de laboratori**

Diuen que quan el toc de campanes anunciava els naixements, es feia un toc diferent si anunciava el naixement d'un nen o el d'una nena.

• Com acaba el primer toc de campana, en síl·laba tònica o en síl·laba àtona?

I el segon?

Quin toc de campana és femení?

Quin és masculí?

PLANY

*Si ella fos només una mentida bella,
si ella fos només un somni del matí,
al capdavall de cel, potser, com una estrella,
o com un averany al fons de tot de mi,*

*llavors, foscament, viuria sols per ella,
tancat mon finestral amb l'heura del destí;
i sempre dins ma nit seria meravella
i ja cap veu del món no la podria occir.*

*Si ella fos només la boira de ribera,
les gotes de ruixim que saben els esculls;
si ella fos només l'esparsa volandera,*

*seria veritat i joia de mos ulls.
Però com ella riu i canta i fa sa via
vet-el aquí l'engany i la malenconia.*

Josep Carner, *La paraula en el vent*

Sorolla, *La bata rosa* (1916)

El vers 2a pràctica de laboratori

- Reescriuiu el poema en l'esquema següent, situant cada síl·laba en la posició que li correspon:

1	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>6</u>	<u>7</u>	<u>8</u>	<u>9</u>	<u>10</u>	<u>11</u>	<u>12</u>	<input type="text"/>
2	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>6</u>	<u>7</u>	<u>8</u>	<u>9</u>	<u>10</u>	<u>11</u>	<u>12</u>	<input type="text"/>
3	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>6</u>	<u>7</u>	<u>8</u>	<u>9</u>	<u>10</u>	<u>11</u>	<u>12</u>	<input type="text"/>
4	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>6</u>	<u>7</u>	<u>8</u>	<u>9</u>	<u>10</u>	<u>11</u>	<u>12</u>	<input type="text"/>
5	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>6</u>	<u>7</u>	<u>8</u>	<u>9</u>	<u>10</u>	<u>11</u>	<u>12</u>	<input type="text"/>
6	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>6</u>	<u>7</u>	<u>8</u>	<u>9</u>	<u>10</u>	<u>11</u>	<u>12</u>	<input type="text"/>
7	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>6</u>	<u>7</u>	<u>8</u>	<u>9</u>	<u>10</u>	<u>11</u>	<u>12</u>	<input type="text"/>
8	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>6</u>	<u>7</u>	<u>8</u>	<u>9</u>	<u>10</u>	<u>11</u>	<u>12</u>	<input type="text"/>
9	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>6</u>	<u>7</u>	<u>8</u>	<u>9</u>	<u>10</u>	<u>11</u>	<u>12</u>	<input type="text"/>
10	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>6</u>	<u>7</u>	<u>8</u>	<u>9</u>	<u>10</u>	<u>11</u>	<u>12</u>	<input type="text"/>
11	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>6</u>	<u>7</u>	<u>8</u>	<u>9</u>	<u>10</u>	<u>11</u>	<u>12</u>	<input type="text"/>
12	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>6</u>	<u>7</u>	<u>8</u>	<u>9</u>	<u>10</u>	<u>11</u>	<u>12</u>	<input type="text"/>
13	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>6</u>	<u>7</u>	<u>8</u>	<u>9</u>	<u>10</u>	<u>11</u>	<u>12</u>	<input type="text"/>
14	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>6</u>	<u>7</u>	<u>8</u>	<u>9</u>	<u>10</u>	<u>11</u>	<u>12</u>	<input type="text"/>

- Pinteu els nombres que marquin les posicions de les síl·labes tòniques.
- Marqueu d'un altre color la columna vertebral del poema.
- Compteu les síl·labes de cada vers i anoteu-ne el nombre al quadret. Recordeu que heu de comptar fins a l'última síl·laba tònica.

- Busqueu els parells de mots que rimen:

A:

- Identifiqueu i numereu (amb lletres majúscules) la rima en l'esquema de dalt, escrivint la lletra corresponent al costat del número de síl·labes.

- Marqueu amb dos colors diferents els versos masculins i els versos femenins.

TORTUGA

*El guerrer caigut
dessota l'escut
emparant-se, es fuga.
Cautelosament
s'arrossega, lent
com una tortuga.*

Pere Quart, *Bestiari*

EL TIGRE

*Ja heu sentit parlar del tigre
un nom que tot sol fa por;
si el vèieu per una escletxa,
cauríeu de tremolor.
[...]*

Josep Carner, *Bestiari*

HO SAP TOTHOM, I ÉS PROFECIA

[...]
*Els nois que ronden per les cales
Hi cullen plomes per les ales
I algues de sol, i amb veu d'albat,
Criden per l'ull de les escales
Que a cal fuster hi ha novetat.
[...]*

J.V. Foix, *Onze Nadals i un Cap d'Any*

Déu

*I tu, què vols?
Jo
Doncs jo sols vull
—ei, si pot ser—:
Un poc de fam
i un xic de pa.
Un poc de fred
i un poc de foc.
[...]*

Pere Quart, *Tirallonga dels monosíl·labs*

*Quan et perdís endins
del desert de la tarda
i t'assedegui el blau
de la mar tan llunyana,
et sentiràs mirat
per la meva mirada.*

Salvador Espriu, *Primera història d'Esther*

El vers

3a pràctica de laboratori

- Compteu el nombre de síl·labes d'aquest versos. Heu de comptar fins a l'última síl·laba tònica:

EL TIGRE: TORTUGA: HO SAP TOTHOM:

TIRALLONGA: QUAN T'ASSEDEGUI:

- Poseu exemples en aquest esquema:

Tetrasíl·lab	Vers de quatre síl·labes
Pentasíl·lab	Vers de cinc síl·labes
Hexasíl·lab	Vers de sis síl·labes
Heptasíl·lab	Vers de set síl·labes
Octosíl·lab	Vers de vuit síl·labes

JO

*Sóc mascle i gironí. Mitja estatura.
Cabell castany, ulls de marrec trist.
Romàntic una mica, cosa dura
en el temps que vivim. Prou ho tinc vist.
[...]*

Narcís Comadira

SENSACIÓ

*Pels vespres blaus d'estiu aniré pels conreus,
picotejat pels blats, sollant l'herba menuda.
Somniós, sentiré la frescor sota els peus,
deixaré el lliure vent banyar ma testa nua.
[...]*

Josep Palau i Fabre

El vers
4a pràctica de laboratori

- Classifiqueu els fragments anteriors pel nombre de síl·labes dels seus versos. Completeu el quadre:

<i>Tipus de vers</i>	<i>Nombre de síl·labes</i>	<i>Exemple</i>
Decasíl·lab		
Dodecasíl·lab o alexandri		

A LA MEVA FILLA MARIA QUAN TENIA UN ANY,
EN TEMPS DE GUERRA

*Se'ns acosten al ràfec les branques de l'ayet
i, lluny, quin so pregon fa estremir la finestra?
És trista la muntanya al cor del fred,
i és trista aquesta olor de la pobra minestra.*

*Com la rel, com el fruit en la boira de l'hort,
damunt la sina clara vas nodrint-te, adormida,
i s'assembla al silenci de la mort
aquest tebi silenci de la vida.*

Marià Manent, *La ciutat del Temps*

EL VERS

5a pràctica de laboratori

- Quantes estrofes té el poema?
- Quin tipus de rima presenta? Anoteu-la al final de cada vers de l'esquema:
- Construïu l'esquema i anoteu el nombre de síl·labes de cada vers.
- Tots els versos tenen el mateix nombre de síl·labes?
- Quines posicions constitueixen la columna vertebral del poema, és a dir, estan sempre ocupades per síl·laba tònica? Pinteu-les.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

- El vers acabat en síl·laba tònica és un vers
- El vers acabat en síl·laba àtona és un vers
- Classifiquem els versos pel nombre de
- Comptem el nombre de síl·labes d'un vers fins a l'última síl·laba

*Damunt les branques
hi ha flors i ales noves.
Fos somni, per a
no témer que nosaltres
ja no siguem nosaltres!*

Carles Riba, *Tannkas de les quatre estacions*

CANÇÓ DE PLUJA

*No sents, cor meu, quina pluja més fina?
Dorm, que la pluja ja vetlla el teu son...
Hi ha dues perles a la teranyina,
quina conversa la pluja i la font!
No sents cor meu quina pluja més fina?*

*No sents, cor meu, quin plorar i quin cantar?
Canten les gotes damunt la teulada,
ploren les gotes damunt del replà...
Gotes de pluja, gardènia que es bada...
No sents, cor meu, quin plorar i quin cantar?*

*¿No sents cor meu quina pau més divina,
amb la musica dels núvols desfets?
Pluja de nit, delicada veïna,
dentetes d'aigua en els vidres quiets...
No sents, cor meu, quina pau més divina?*

*¿No sents, cor meu, que la pena se'n va,
dintre aquest plor de la pluja nocturna,
i les estrelles somriuen enllà?
Enllà somriu un mantell tot espurna...
No sents, cor meu, que la pena se'n va?*

*No sents, cor meu, quina pluja més fina?
No sents, cor meu, quin cantar i quin plorar?
No sents, cor meu, quina pau més divina?
No sents, cor meu, que la pena se'n va?
No sents, cor meu, quina pluja més fina?*

Josep M. de Sagarra

MAI NO ÉS TOTHOM CONTENT

*Quan tornes a ta cambra eixint del ball,
hi ha una dolor i un goig a la vegada:
el cruixit de ta seda abandonada
i el llampegueig de joia del mirall.*

Josep Carner, *La paraula en el vent*

PRIMERA HISTÒRIA D'ESTHER

*Posa el cap, rei, a la sina
olorosa a tarongina.
Posa el cap en el meu pit,
com si fos coixí de llit.*

Salvador Espriu (fragment)

ÉS QUAN DORMO QUE HI VEIG CLAR

*És quan plou que ballo sol
Vestit d'algues, or i escata,
Hi ha un pany de mar al revolt
I un tros de cel escarlata,
Un ocell fa un giravolt
I treu branques una mata,
El casalot del pirata
És un ample gira-sol.
És quan plou que ballo sol
Vestit d'algues, or i escata.*

J.V. Foix (fragment)

**L'estrofa
1a pràctica de laboratori**

- Classifiqueu les estrofes anteriors pel nombre de versos. Si no s'ajusten al resum que us oferim, comenteu-les:

Cançó de pluja

.....

Mai no és tothom

.....

Primera història d'Esther

.....

És quan dormo que hi veig clar

.....

L'estrofa
2a pràctica de laboratori

- Calculeu quantes combinacions de rima podem fer en un quartet:

L'estrofa
3a pràctica de laboratori

- Ordeneu aquesta estrofa tenint en compte que els versos rimen: abba

I una pàtria tan petita / Una esperança desfeta, / que la somnio completa. / una
recaença infinita

.....

.....

.....

.....

L'estrofa

4a pràctica de laboratori

- Trieu una persona del vostre entorn, un company, una companya, un professor, una professora... i inventeu-vos un aparell que parli d'ella: (No feu servir diminutius per fer la rima.)

- Ara que ja teniu l'aparell, treballeu-lo i feu-ne una quarteta o bé un quartet:

L'estrofa

5a pràctica de laboratori

- Busqueu en el dossier i anoteu el títol i l'autor dels sonets que hi ha:

Classifiquem les estrofes pel nombre de

De l'estrofa de dos versos en diem 0

L'estrofa de tres versos s'anomena

L'estrofa de quatre versos de fins a vuit síl·labes s'anomena

L'estrofa de quatre versos de més de vuit síl·labes s'anomena

L'octava és l'estrofa de versos, desíl·labes o més.

El sonet és una combinació d'estrofes: dos..... i dos

L'haikú i la tanka són estrofes sense d'origen

Ivan Bilibin

**L'estrofa
6a pràctica de laboratori**

- Feu un haikú inspirat en aquesta imatge:

4. MÉS TRUCS DE L'ALQUIMISTA

Ara tractarem una sèrie de recursos sintàctics i semàntics que el poeta pot fer servir per obtenir diferents resultats estètics:

- ✓ **Anàfora:** Hem parlat de la repetició de sons com a recurs, com a truc, per a produir un efecte estètic. L'anàfora és la repetició de paraules; també és un recurs estètic que aconsegueix intensificar l'emoció.
- ✓ **Paral·lelisme:** Consisteix a repetir una mateixa estructura sintàctica amb la finalitat d'intensificar una emoció, de fixar una cadència sonora i significativa.
- ✓ **Paronomàsia:** Joc de paraules en el qual relacionem dos mots diferenciats només per un so.
- ✓ **Antítesi:** Contraposem termes; és a dir posem de costat termes contraris.
- ✓ **Hipèrbaton:** Canvi de l'ordre gramatical d'una frase.
- ✓ **El·lipsi:** Omissió d'un mot.
- ✓ **Comparació:** Relació entre dos fets o idees en base a una semblança real o imaginària.
- ✓ **Metàfora:** Relació entre dos fets o idees en base a una semblança real o imaginària en la qual eliminem el primer terme de la comparació.

Trucs de l'alquimista 1a pràctica de laboratori El paral·lelisme

- Busqueu el poema de Marià Manent *Diuen: la mar és trista*. Assenyaleu-ne els paral·lelismes:
- Busqueu els paral·lelismes a la *Cançó de pluja* de Josep M. de Sagarra:
- Busqueu paral·lelismes en *Plany* de Josep Carner:

Trucs de l'alquimista 2a pràctica de laboratori L'anàfora

- Marqueu en aquests versos els elements anafòrics:
 - tota la mar a mamelletes tota
 - -Caçadors vénen amb armes
 - amb armes d'horribles sons

Trucs de l'alquimista
3a pràctica de laboratori
La paronomàsia

- Marqueu els sons que produeixen paronomàsia en aquests versos:
 - un poc de foc,
 - llepar la sal, la mel, la fel del teu somriure

Trucs de l'alquimista
4a pràctica de laboratori
L'antítesi

- Marqueu en aquests versos les paraules que constitueixen l'antítesi:
 - I s'assembla al silenci de la mort
aquest tebi silenci de la vida
 - És quan dormo que hi veig clar

Trucs de l'alquimista
5a pràctica de laboratori

- Expliqueu quin recurs han fet servir els poetes en aquests versos, en què consisteix i com s'anomena:

- hi ha una dolor i un goig a la vegada
- Qui mor no mor, si el son és clar

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Trucs de l'alquimista
6a pràctica de laboratori
La hipèrbaton

• Desfeu les hipèrbatons:

- Romàntic una mica

.....

- És quan dormo que hi veig clar

.....

- Qui mor no mor, si el son és clar

.....

Trucs de l'alquimista
7a pràctica de laboratori
La hipèrbaton

• Destrosseu aquests versos recuperant l'ordre no marcat (el més normal) de la frase:

*El guerrer caigut
dessota l'escut
emparant-se, es fuga*

.....

.....

.....

Trucs de l'alquimista
8a pràctica de laboratori
L'elisió

- Desfeu les elisions d'aquests dos versos:

*Crec en l'amor, la taula quan tinc gana,
els plaers de la carn, que em moriré*

.....

.....

Trucs de l'alquimista
9a pràctica de laboratori
La comparació

- Analitzeu aquestes comparacions:
 - Sota el meu llavi el seu com el foc i la brasa
 - La seda dels seus rulls com el pecat més dolç

Trucs de l'alquimista
10a pràctica de laboratori
La comparació

- Relacioneu amb fletxes els elements de la primera columna i els de la segona:

La lluna com

el cotó fluix

El mar com

una flor vermella

Els núvols com

un mirall de plata

El foc com

una pilota d'argent

Trucs de l'alquimista
11a pràctica de laboratori
La metàfora

- Expliqueu aquestes metàfores:

- tota la mar a mamelletes tota

.....

- i volar fins a la fi del món
a aquell indret tan llunyà
que mai ningú no en torna

.....

- Hi ha dues perles a la teranyina

.....

- la música dels núvols desfets

.....

- Enllà somriu un mantell tot espurna

.....

- Hi ha flors i ales noves

.....

Hem passat una bona estona al laboratori, hem analitzat molta poesia (comptant síl·labes, classificant versos, analitzant els trucs del poeta...), i hem fet assajos, provatures de creació. Ara bé, cal tot això? És imprescindible que els versos rimin perquè un text sigui un poema? Ja hem vist que no; en molts apartats d'aquest dossier hem trobat poemes sense rima, poesia que no es basa en el vers i en l'estrofa.

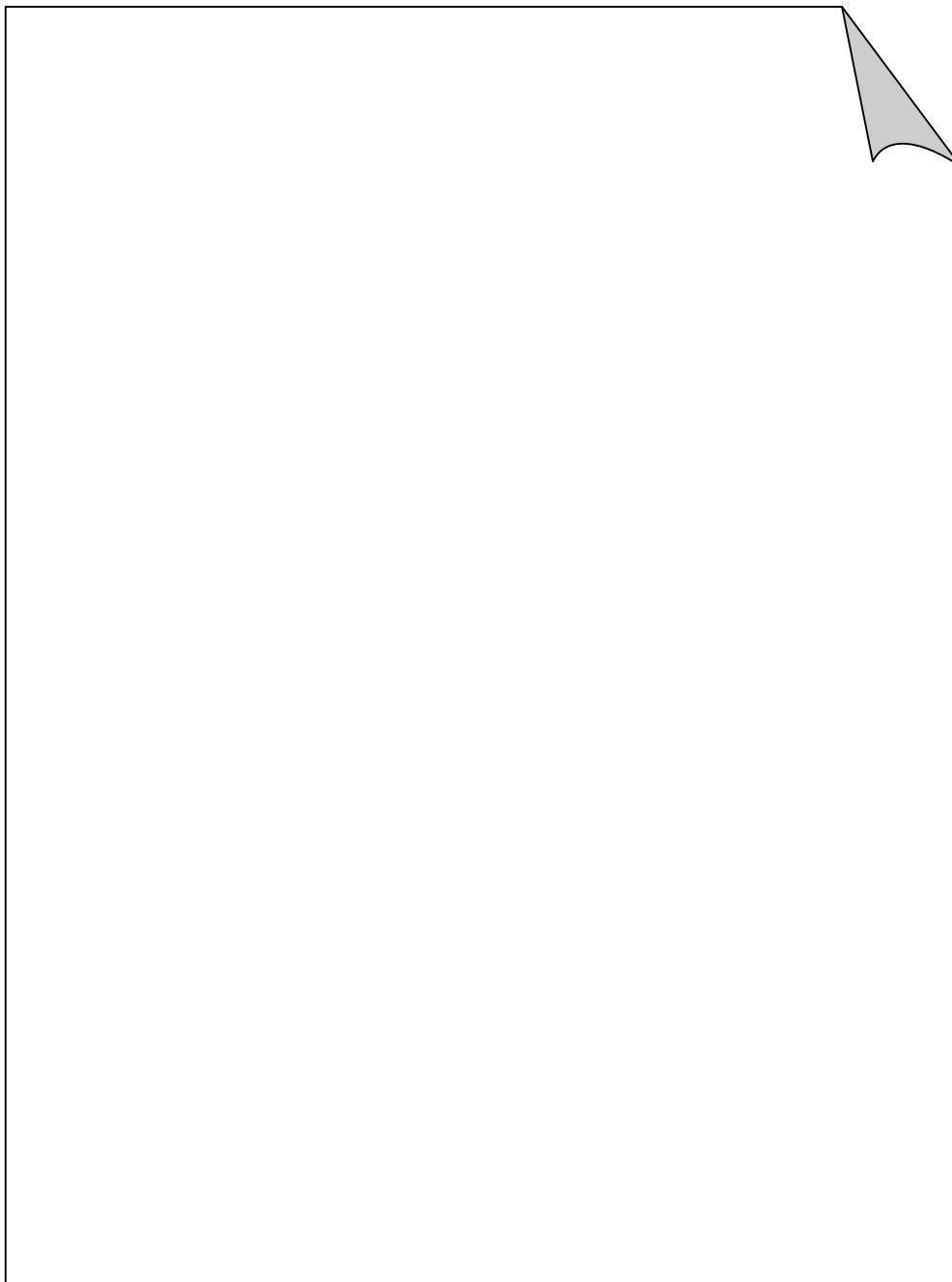
La nostra tradició cultural ha generat (i ha manllevat) formes, normes, restriccions i recursos que regeixen una part d'allò que en diem poesia. Però l'art, qualsevol art, evoluciona, innova, transgredeix la norma i busca noves formes. Per això no podem dir que poesia és el text que s'escriu en versos que rimen i que es construeix en estrofes. És més que això; la poesia és l'art que es regula per aquestes normes i també el que les depassa. Podríem dir que *Coral romput* no és poesia? Llegiu-ne aquest fragment:

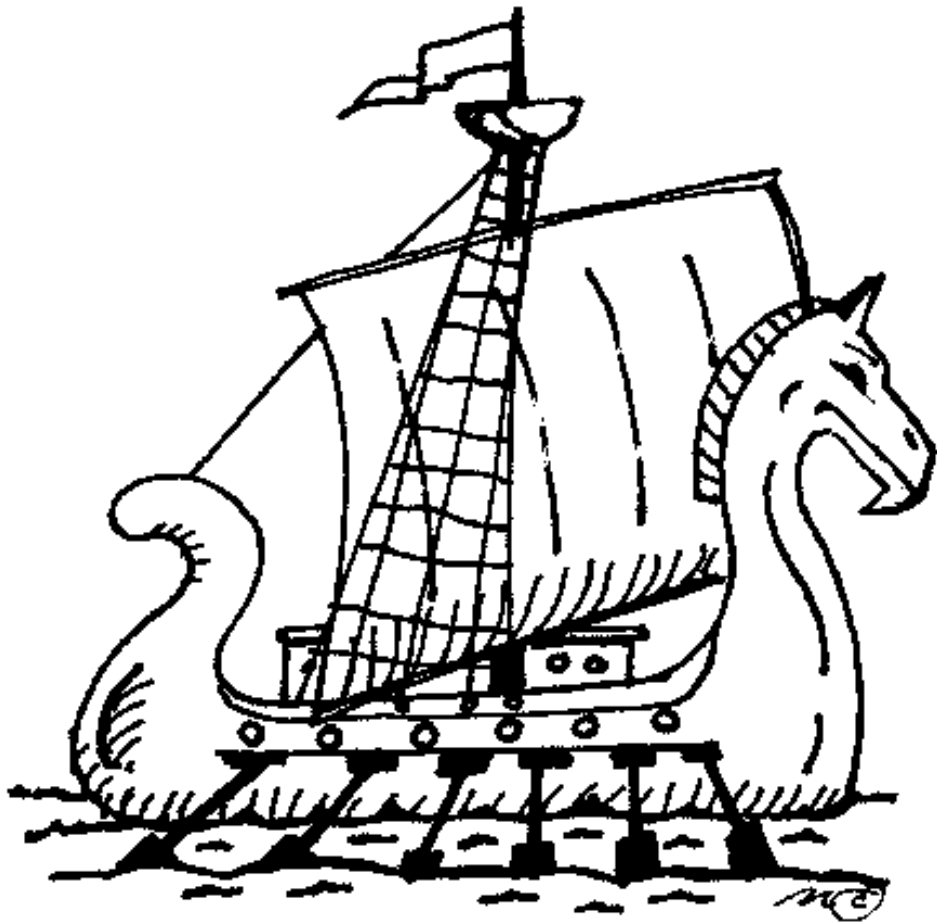
[...]

*I mon pare que venia amb un saquet de brossa
que agafava a grapats dels marges pels conills
i de vegades duia, sense saber-ho, grills,
els grills entre la brossa, i a mitjanit, quan érem
tots al llit, començaven a cridar i cridar,
a plànyer-se'n, potser, a sentir-se petits,
molt més petits encara, i abandonats, i sols,
lluny del camps, lluny dels marges, com jo lluny del meu poble.
Mon pare no volia que matàrem els grills.
Mai no en va matar cap. Mai no n'he matat cap.
Potser ara comprenc per què fou tot així.
els grills que no he matat, però que ja s'han mort,
potser ara se'm tornen paraules, de vegades,
igual que els cucs de seda, morint, s'esdevenien
papallones petites, amb un tacte domèstic,
vagament cereal, cosa de cada dia.
Hi ha en els versos que escric, entre tots els meus versos,
certs mots que encara tenen un no sé què de grills:
jo sé ben bé quins són, i estic content, i calle...
No sé si tinc el cap tot ple de grills, com diuen.
Però jo sé que tinc el cor tot ple de grills,
i també les butxaques, i si escric és per ells,
per aquesta nostàlgia que tinc d'un món verdíssim
de xiquets agafant les móres d'albarser
i de xiquets que seien al rastell per les nits
d'estiu i li tiraven quatre pedres a un gos,
[...]*

Vicent Andrés Estellés, *Coral romput*, dins *La clau que obri tots els panys*

De vegades, llegir fa venir ganes d'escriure. De vegades. Us ha passat a vosaltres? Si fos així, aquí us oferim un espai per fer-ho. Escriviu el poema que us vingui de gust, aquell que tingueu ganes de fer sortir de vosaltres mateixos:

A large, empty rectangular box with a thin black border, intended for writing a poem. The top-right corner of the box is folded over, creating a shaded triangular area that mimics a piece of paper being turned. The rest of the box is completely blank and white.

III. HOMER, POETA DE POETES

1. ABANS DE LLEGIR

Taure, Bessons, Peixos, Escorpí, Sagitari, Lleó. Cranc, Capricorní són alguns dels signes del zodíac. Però també són constel·lacions. Les llegendes, els mites, els herois i els déus s'utilitzaren per anomenar-les.

A l'antiguitat, les constel·lacions foren imaginades per aconseguir una orientació dins els nombrosos conjunts d'estels en el firmament. Cadascuna d'aquestes agrupacions fou batejada amb un nom, i foren compostos dibuixos on coincidia l'esquema de l'ésser a qui corresponia el nom amb els principals estels de cada constel·lació.

Es conserven dibuixos gravats sobre pedra a Mesopotàmia i sobre papir a Egipte. Però el primer que dugué a terme la tasca de dividir ordenadament tot el cel visible en constel·lacions fou l'astrònom grec Hiparc (120 aC, aproximadament), i la seva obra fou completada per Ptolemeu.

Aquests autors, però, únicament establiren constel·lacions a partir dels estels visibles des de Grècia i del nord d'Àfrica, la divisió completa del firmament en constel·lacions no fou feta fins que es generalitzaren els viatges per l'hemisferi sud. Aquesta tasca fou efectuada principalment per Johann Bayer (1572-1625), Johannes Hevelius (1611-87) i Nicolas L. de Lacaille (1713-62).

1. Quines d'aquestes constel·lacions responen a un motiu o personatge grec? Comproveu la vostra resposta:¹

- a) Constel·lació de Lakota.
- b) Constel·lació de Cranc.
- c) Constel·lació d'Andròmeda.
- d) Constel·lació de l'Óssa Menor.
- e) Constel·lació de l'Óssa Major.
- f) Constel·lació d'Orió.
- g) Constel·lació de Perseu.
- h) Constel·lació de Peixos.
- i) Constel·lació d'Escorpí.

Joan Miró, *Xifres i constel·lacions enamorats d'una dona* (1941)

¹ Per comprovar les vostres respostes, consulteu **Ventanas al universo** (web en anglès i castellà): <http://www.windows.ucar.edu/tour/link=/mythology/mythology.sp.html>.

2. Busqueu informació sobre els personatges grecs:

Galàxia d'Andròmeda

ANDRÒMEDA

.....

.....

.....

.....

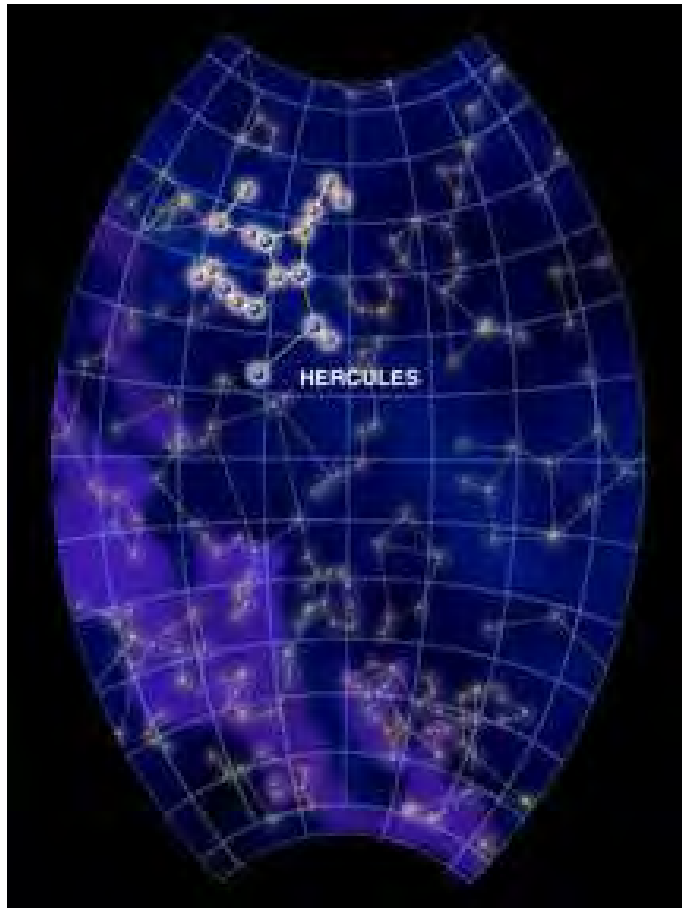
.....

.....

.....

.....

.....

Constel·lació d'Hèrcules

HÈRCULES

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Completeu el quadre formant paraules amb els prefixos d'origen grec:

PREFIXOS	
cosm(o)	⇒ cosmopolita ⇒
leuc(o)	⇒ leucèmia ⇒
lip(o)	⇒ lipòlisi ⇒
lito	⇒ litografia ⇒

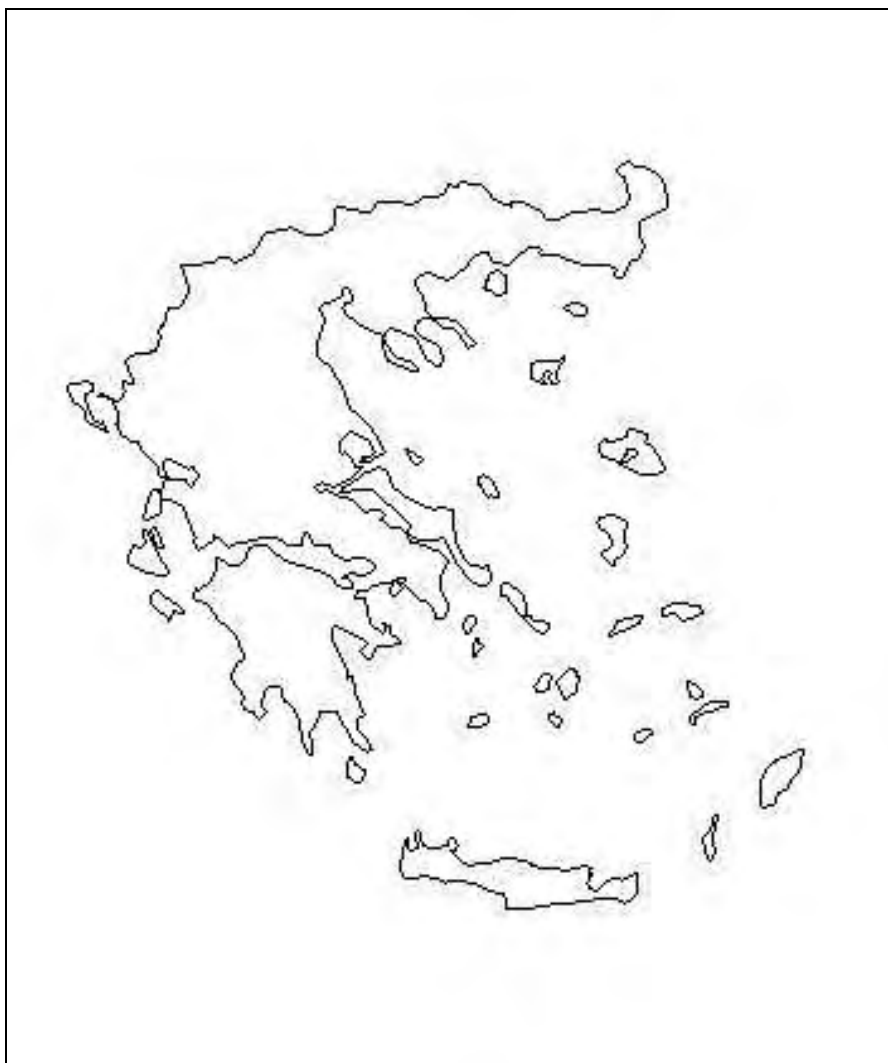
4. Completeu el quadre formant paraules amb els sufixos d'origen grec:

SUFIXOS	
morf, morfisme	⇒ poliform ⇒
man, mania	⇒ piroman ⇒
logia, leg	⇒ sociologia ⇒
mància	⇒ quiromància ⇒

5. Completeu el mapa amb els topònims indicats:

- **Athinai** (Atenes)
- **Delphoi** (Delfos)
- **Mykinai** (Micenes)
- **Olympia** (Olímpia)
- **Sparti** (Esparta)

- **Kérkira** (Corfú)
- **Tháki** (Ítaca)
- **Kriti** (Creta)
- **Naxos**
- **Aiyina** (Egina)

6. Realitzeu el test i verifiqueu els vostres coneixements sobre Grècia:

GRÈCIA

1. Aquesta és la bandera de Grècia	☐	☐
2. Territorialment Grècia és més petita que Catalunya	☐	☐
3. La població de Grècia és inferior a la de Catalunya	☐	☐
4. La capital de Grècia és Athinai	☐	☐
5. Albània i Bulgària envolten el nord Grècia	☐	☐
6. El Mediterrani és el mar que banya les costes	☐	☐
7. L'Olimp és la muntanya més alta del país	☐	☐
8. Albània i Bulgària envolten el nord de Grècia	☐	☐
9. A la Grècia antiga Zeus era el déu més important	☐	☐
10. Homer és l'autor de l' <i>Odissea</i> i de la <i>Il·líada</i>	☐	☐
11. El Partenó és a Atenes	☐	☐
12. Albània i Bulgària envolten el nord de Grècia	☐	☐
13. El grec escrit usa un codi diferent al català	☐	☐
14. El Palathinaikos és un equip de futbol	☐	☐

2. DURANT LA LECTURA

Heu llegit mai l'*Odissea*? Sabeu qui és Homer? Per a un escriptor de poesia és imprescindible conèixer-los: les aventures d'Ulisses són una de les primeres manifestacions de la poesia i, per extensió, de tota la literatura.

L'obra d'Homer se circumscriu a la literatura arcaica grega, produïda del segle VIII fins a l'inici del segle V aC. La tradició atorga l'autoria de la *Ilíada* i de l'*Odissea* a Homer, però ja des de l'antiguitat existiren dubtes sobre l'atribució d'aquests dos llargs poemes a un mateix autor, i a partir del segle XVIII es convertiren en un problema per als investigadors.

És coneguda l'existència d'una escola poètica a Quios, al segle VIII aC, un dels llocs que les fonts esmenten com a lloc de la naixença d'Homer. Però amb certesa no es pot comprovar la identitat del poeta ni la seva producció literària.

La *Ilíada* és anterior a l'*Odissea*, que palesa una mentalitat més moderna. El seu tema és la lluita dels grecs contra la ciutat de Troia, un episodi desenvolupat a partir d'un plantejament personal de la figura de l'heroi Aquil·les. Hèctor, el gran heroi dels troians, apareix en el poema humanitzat com a espòs i pare i és més modern que Aquil·les.

La *Ilíada*, passa davant una ciutat en un breu període de temps. En canvi, l'*Odissea* es desenvolupa en un temps llarg i en un espai de mal precisar geogràficament, a mig camí entre la realitat i el mite.

El poeta de l'*Odissea*, ja sigui el mateix de la *Ilíada* o un altre, trià també un episodi que narrava les gestes d'herois d'altres temps. Descriu la tornada d'Ulisses, rei d'Ítaca i, sobretot, la seva venjança sobre els pretendents de, Penèlope, la seva muller.

Aquest retorn té lloc per mar, i Ulisses és perseguit per la ira del déu Poseidò, però protegit per la deessa Atenea. La mar, amb l'evocació dels paisatges de la Mediterrània, manllevats segurament de la tradició literària folklòrica.

Ulisses, nom amb què és conegut *Odisseu* (del grec *Odysseus*), és un heroi mític grec, rei d'Ítaca, fill de de Laertes i d'Anticlea. A la *Ilíada* apareix com a aliat d'Agamèmnon al costat dels altres capitosts que participen en la guerra de Troia, i es destaca pel seu giny i per la seva astúcia.

A l'*Odissea*, es mostra delerós de retornar a la pàtria i al seu casal patern, afrontant les aventures i els perills innumbrables que les divinitats adverses li envien.

1. Llegiu el resum argumental de l'*Odissea* i completeu els exercicis:

LLIBRE I

Atenea sol·licita als déus, reunits en assemblea poder alliberar Ulisses, l'heroi de de la guerra de Troia, del càstig de Poseidò, que ha marxat temporalment a la terra dels etiòps.

El déu del mar, irat per les ferides que Ulisses infligeix a Polifem, el més gran dels cíclops, el confina a l'illa de Calipso impedit-li retornar a Ítaca.

Zeus, déu de déus, accedeix a la demanda d'Atenea, que sota l'aparença d'ésser mortal apareix al porxo de la casa d'Ulisses. Entre la colla de pretendents que allí s'està menjant i bevent a cor què vols, troba Telèmac, fill d'Ulisses, que la rep amb gran hospitalitat.

Mentre gaudeixen d'un magnífic àpat, Telèmac li explica que el rumor de la mort del seu pare ha atret tots aquells joves nobles d'Ítaca i de les illes veïnes a la porta de casa per festejar la mare, Penélope.

Atenea aconsella a Telèmac que apareï un vaixell per navegar fins a Pilos i Esparta, on podrà esbrinar quin ha estat el destí d'Ulisses, el seu pare.

Teseu i Poseidò
(460aC - 470ac?)

a) Contesteu les preguntes:

1. Qui és Ulisses?
2. I Telèmac?.....
3. Quin és el càstig a què sotmet Poseidò a Ulisses?
4. Què aconsella Atenea a Telèmac?

b) Llegiu el fragment i completeu el glossari:

*I van entrar llavors els altius pretendents, que tot d'una van asseure's de reng en setials i cadires.
I uns heralds aiguamans els anaven donant, i les dones els posaven el pa davant d'ells a munts en paneres, i uns minyons coronaven els vasos grans de beguda.
I els allargaren les mans a les parts que tenien servides.
Quan ja tingueren fora el desig de beguda i de menja, els pretendents, altra cosa llavors el cor va importar-los cant i dansa, que són els ornaments del festí.*

(p. 27-28)

GLOSSARI

Altiu

.....

Herald

.....

Menja

.....

Munt

.....

Panera

.....

Reng

.....

Setial

.....

c) Reescriuiu en prosa el fragment anterior. Utilitzeu les vostres paraules:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

LLIBRE II

Inspirat per Atenea, Telèmac convoca a consell els itaquesos, a qui recrimina que consentin la situació de casa seva.

Tots callen, excepte Antínoos, que culpabilitza Penèlope. Durant quatre anys, l'esposa d'Ulisses assegura que escollirà un dels pretendents en acabar un llenç. Però a la nit desfà la feina feta durant el dia fins que és descoberta.

Zeus envia un parell d'àguiles, que planegen sobre el consell. Haliterses, venerable heroi coneixedor de les arts endevinatòries, interpreta la presència de les aus com un mal presagi.

En tancar l'assemblea, Telèmac demana als seus homes que apareïn un vaixell per poder dur a terme els consells que Atenea li ha donat, i esbrinar quin ha estat el destí del seu pare.

Telèmac i Penèlope (440 aC)

a) Contesteu les preguntes:

1. Qui és Haliterses?
2. Què pronostica?
3. Quina és l'estratègia de Penèlope per evadir-se dels pretendents?
4. Per què Telèmac ordena els seus homes apareïn un vaixell?

b) Llegiu el fragment i busqueu un sinònim per a cadascun dels mots del glossari:

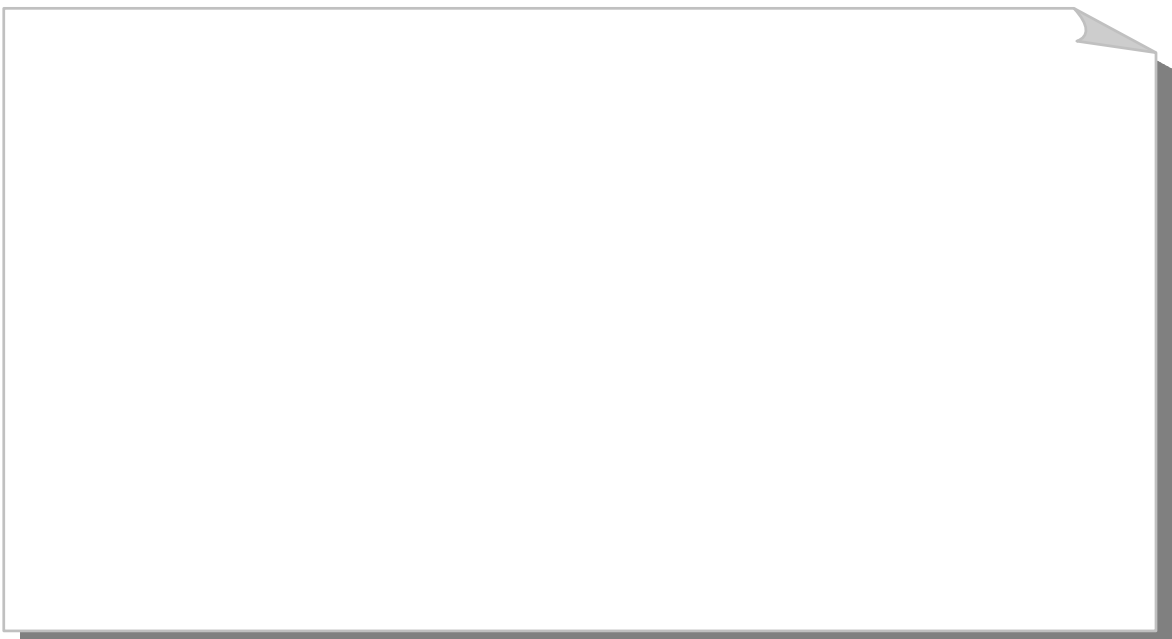
*Tal parlà Telèmac i Zeus que al lluny del lluny mira,
de la carena del puig li envià volant dues àguiles.
Elles d'antuvi volaren seguint l'alè de l'oratge,
l'una al costat de l'altra, aplanant-se amb ales esteses.
Mes en essent que al mig de l'aplec clamorós arribaren,
aleshores, voltant, esbateren les ales molsudes
i es miraren els caps de tothom amb ulls de ruïna.
I garfint-se amb les urpes les galtes i el coll, s'aviaren
cap a la dreta, rabents, pel caseriu i la vila;
i s'espalmà tothom dels ocells, que amb els ulls ho veieren;
i en llur cor agitaven què era que anava a complir-se.*

(p. 42)

GLOSSARI

- Antuvi ⇒
- Aviar ⇒
- Carena ⇒
- Clamorós ⇒
- Esbatre ⇒
- Garfir ⇒
- Molsut ⇒
- Oratge ⇒
- Puig ⇒
- Rabent ⇒
- Urpa ⇒

c) Busqueu una imatge per il·lustrar el fragment anterior:

LLIBRE III

Quan Telèmac i la seva tripulació, acompanyats per Atenea, sota l'aparença de Mèntor, arriben a Pilos troben el rei Nèstor i els seus fills a la platja. Aquests els conviden a casa seva. Telèmac s'identifica després de menjar, i explica el motiu de la seva visita.

Segons Nèstor, durant la guerra de Troia Agamèmnon i el seu germà, Menelaos, es barallaren ferotgement.

Llavors les tropes es divideixen i retornen a casa per separat. Ulisses acompanya Nèstor, però es produeix una altra baralla a Tenedos, i s'uneix a les tropes d'Agamèmnon. Aquest és, doncs, qui pot proporcionar notícies del seu pare a Telèmac, tal com indica Nèstor.

L'endemà al matí, Telèmac marxa cap a Esparta, acompanyat de Pisístrat, fill de Nèstor.

Telèmac
(460 aC – 450 aC aproximadament)

a) Contesteu les preguntes:

1. Qui és Mèntor?
2. I Pisístrat?
3. Quina informació dóna Nèstor a Telèmac?

LLIBRE IV

En arribar a Esparta, Telèmac i Pisístrat són convidats a un gran banquet a casa de Menelaos per celebrar les noces dels seus fills: Hermíone i Megapentes.

Durant l'àpat Menelaos esmenta en diferents ocasions d'Ulisses. Telèmac s'emociona: les llàgrimes li rodolen per les galtes. Quan la reina Helena, esposa de Menelaos, s'incorpora a la festa s'adona com el noi és la viva imatge del seu pare. Pisístrat fa les presentacions. Telèmac descobreix el propòsit de la seva visita. Però fins a l'endemà Menelaos no li proporciona cap informació.

Ulisses és viu. Menelaos n'està segur. En tornar de la guerra de Troia, el seu vaixell quedà atrapat a Faros. En aquesta illa, prop d'Egipte, però, Proteu, el Vell de la Mar, li proporciona ajut i notícies. Concretament d'Ulisses, de qui assegura que és a l'illa de Calipso.

Mentrestant a Ítaca, els pretendents aparien un vaixell per assassinar Telèmac en una emboscada.

Menelaos i Helena

(520 aC)

a) Contesteu les preguntes:

1. Qui són Hermíone i Megapentes?

.....

2. I la reina Helena?

.....

3. Quina informació dóna Proteu a Menelaos?

.....

b) Situeu en el mapa: Ítaca, Atenes, Pilos i Esparta.

LLIBRE V

Atenea torna a intercedir per Ulisses a l'assemblea dels déus. I, Zeus, havent-la escoltada, envia Hermes, missatger de les sandàlies màgiques, perquè li transmeti la seva voluntat: Calipso ha d'alliberar Ulisses. Les ordres de Zeus fereixen la ninfa. Enamorada d'Ulisses, n'ha esdevingut l'amant durant els set anys que s'ha estat a l'illa.

Amb l'ajuda de Calipso, Ulisses es construeix un petit vaixell i marxa. Durant setze dies, navega guiat per Orió, fins a atalaiar terra.

Poseidò, que tot just retorna de la terra dels etiòps, s'adona del que està passant. Provoca una tempesta que fa sotsobrar l'embarcació d'Ulisses. Però la dea Ino Leucòtea, filla de Cadmos, sent pietat per ell i el rescata. Durant dos dies i dues nits l'arrossega agafat del seu mantell entre les ones fins a Feàcia. En arribar-hi, cau extenuat i s'adorm entre les oliveres.

a) Contesteu les preguntes:

1. Què ordena Zeus?

.....

2. Què provoca Poseidò en retornar de la terra dels etiòps? Per què?

.....

3. Qui salva Ulisses del naufragi?

.....

b) Identifiqueu qui és Poseidò:

c) Llegiu el fragment i identifiqueu la paraula composta que conté:

*Mes el veié la filla de Cadmos turmellgraciosa,
Ino Leucòtea, que era en un temps mortal i parlava,
i ara en el fons de les mars compartiales honres divines.*

(p. 105)

d) Formeu tots els mots compostos possibles:²

MOTS COMPOSTOS

Eixuga	+	parabrises	=	eixugaparabrises
Para	+		=	
Cama	+		=	
Boca	+		=	
Col	+		=	
Poca	+		=	
Sud	+		=	
Abans	+		=	
Caga	+		=	
Tasta	+		=	
Escura	+		=	
Compta	+		=	

² A partir d'aquest exercici, es pot introduir l'ús del guionets en els mots compostos. Podeu consultar la referència següent: http://cv.uoc.es/UOC/a/varis/web_llengua/2-criteris/2-1-questions/guionet/.

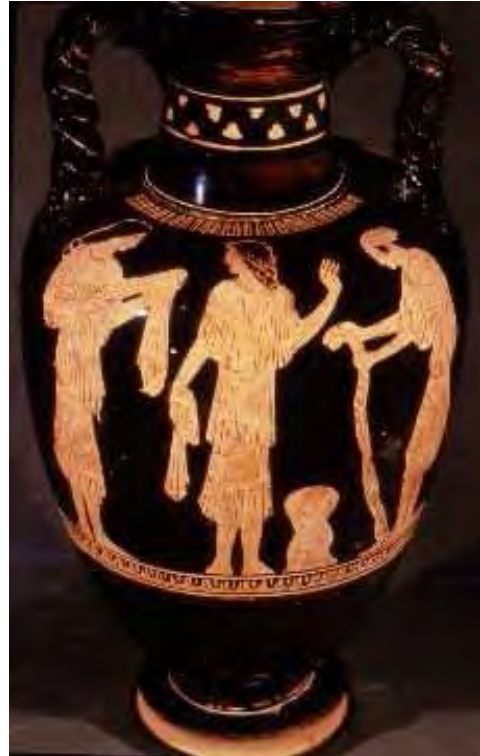
LLIBRE VI

Perquè Ulisses aconsegueixi l'ajut dels feacis, Atenea apareix en un somni de la princesa Nausica, recordant-li un dels preparatius per al dia del seu casament: rentar el vestit de núvia.

L'endemà Nausica amb les serventes van al riu a fer bugada. Un cop l'han acabada, l'estenen, perquè s'assequi i decideixen banyar-se.

Els riures de les noies desperten Ulisses, qui per cobrir la seva nuesa arrenca una branca d'olivera. En aproximar-se al grup, queda embadalit per la bellesa de Nausica.

Ulisses torna a imprecar Atenea, perquè faci que els feacis l'ajudin en el seu viatge.

Nausica i Ulisses
(450 aC – 440 ac aproximadament)

LLIBRE VII

Atenea, amb aparença humana, ajuda Ulisses a arribar al palau del rei Alcínous i la reina Arete. El rei i els seus cortesans estan gaudint d'un fantàstic banquet. Perquè Ulisses pugui arribar fins a Arete sense ésser vist, Atenea l'envolta de boira. I, quan ja és davant de la reina, s'abraça a les seves cames demanant-li que li concedeixi poder tornar sa i estalvi a casa.

Dona dreta i home ajagut
(490 - 480 aC aproximadament)

a) Contesteu les preguntes:

1. Quina estratègia utilitza Atenea perquè els feacis ajudin Ulisses?

.....

2. Com es desperta Ulisses?

.....

3. Qui és Arete?

.....

LLIBRE VIII

L'endemà al matí, Alcínoos convoca els consellers i els ducs dels feacis per informar-los de la presència d'un foraster. El rei organitza un gran banquet després del qual crida Demòdoc, el cantaire cec, que recita les gestes d'Ulisses i Aquil·les a la guerra de Troia.

Després de la música, Alcínoos organitza una cursa i competicions de boxa i llançament de disc per impressionar el seu hoste. Però és Ulisses qui els venç en llançar el disc més lluny que cap feaci.

Cursa
(530 aC)

LLIBRE IX

En marxar de Troia, Ulisses fa cap a Ísmar, terra dels cícons. Després, navega cap al sud fins a arribar a la terra dels lotòfags, que s'alimenten de lotus. Alguns homes de la tripulació en mengen; immediatament obliden Ítaca i perden la voluntat de tornar-hi.

Navegant cap a l'oest, arriben a l'illa del Cíclop. Amb dotze homes, Ulisses surt a explorar el territori. Al cap d'una estona de caminar, arriben a la cova de Polifem, el més gran dels cíclops. Quan aquest retorna amb el ramat a la cova, clou l'entrada amb una gran pedra.

Els Cíclops i Ulisses
(430 aC – 410 aC?)

Llavors s'adona de la presència dels aqueus; i, sense dubtar-ho, se'n cruspeix dos. Ulisses tracta de parlar amb ell, però no obté cap resultat: l'endemà mata dos homes més i marxa a pasturar el ramat.

Al vespre, Ulisses li ofereix un vi que l'adorm. Aprofitant el son profund de Polifem, li fereixen l'ull amb un pal d'olivera.

L'endemà, quan el Cíclop treu el ramat a pasturar, Ulisses i els seus homes es lliguen a la panxa de les ovelles i fugen.

a) Contesteu les preguntes:

1. Qui es Demòdoc?
2. Com rep Polifem Ulisses i els seus homes?
3. Com aconsegueixen escapar del més gran dels cíclops?

b) Llegiu el fragment i verifiqueu a quin capítol correspon:

Quan el pal d'oliver ja anava a abrandar-se i treure flama, bo i verd com era, i lluïa que feia basarda, jo que el trec del foc i el porto corrents, i els meus homes, drets em volten; i un déu ens insufla una gran valentia. Ells aixequen el pal d'oliver, que d'un cap era en punta, l'hi enfonsen dins l'ull; i jo per dalt, recalcant-m'hi el feia giravoltar, igual com un quan forada amb la barrina una taula de nau, i els altres per sota van donant impuls, amb una corretja que estiren ara un cap ara l'altre; i la broca va fent via, allí sempre: dintre el seu ull així teníem l'estaca inflamada, fent-la girar; i la sang bullia entorn, per l'ardència; i una vegada encesa la nina, aquell baf va cremar-li en rodó les parpelles i així mateix les pestanyes, i les arrels de l'ull petaven del que hi prenia. Com llavors que el ferrer una grossa destral o bé una aixà dins un bany d'aigua freda immergeix, amb la gran estridència, per trempar-la, car ve d'això la força del ferro: tal xiulava el seu ull entorn de la nostra olivera.

(p. 161-162)

c) Reescriuiu en prosa el fragment anterior utilitzant les vostres paraules:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Circe (1941)
Edmond Dulac

LLIBRE X

La nau dels itaquesos arriba a Èolia, illa on viu Èol, déu dels vents. Aquest els obsequia amb una gran hospitalitat durant més d'un mes. Abans de marxar el déu regala a Ulisses un darrer present: un sac de pell de brau.

Empesa per un vent de ponent, la nau es fa a la mar. Després de deu dies, arriba tan a prop d'Acaia que es poden veure els focs i la gent que els encén. Llavors la son venç Ulisses. I la tripulació l'aprofita per obrir el sac creient que conté un gran tresor. Però en realitat amaga tots els vents adversos. La nau és empesa un altre cop a Èolia.

Després de sis dies i sis nits, arriba a l'illa dels Lestrígons. Ulisses envia tres homes a explorar el territori. Aquests troben una donzella prop d'una font que els adreça al palau d'Antífates, el seu pare.

Ja dins del palau topen amb la reina, una dona enorme com una muntanya, que no dubta a alertar el seu marit. Aquest apareix immediatament i es cruspeix un home de l'escamot. Els altres dos fugen comes ajudeu-me. Però milers i milers de lestrígons els persegueixen fins que destrueixen totes les embarcacions, excepte una: la d'Ulisses.

Escapats d'una mort segura, Ulisses i els seus homes fan cap a l'illa d'Eea, on viu Circe, filla d'Oceà. Euríloc i vint-i-dos homes surten a explorar el territori.

L'escamot s'endinsa al bosc i troba l'estatge de Circe envoltat de lleons i llops tot mansois per un encanteri de la dea. Aixoplugats al portal, la senten cantar i la criden. Ella els convida a entrar. Hi accedeixen tots, però Euríloc té un pressentiment i decideix no seguir els companys.

Circe els ofereix formatge, farina d'ordi i mel verda. Quan ja els ha servit, branda la seva vareta màgica i els transforma en porcs. Euríloc, astorat, s'escapoleix i alerta la resta de la tripulació.

Ulisses decideix investigar. Afortunadament, fent camí troba Hermes amb aparença de jove mortal. Aquest li ofereix una herba, la Moly, que el protegirà dels encanteris de la dea.

a) Contesteu les preguntes:

1. Qui és Èol?

.....

2. Què regala a Ulisses?

.....

3. Qui és Antífates?

.....

4. Quina és la fetilleria de Circe?

.....

5. Què és la Moly?

.....

b) Llegiu aquest fragment i verifiqueu si pertany al llibre x:

*Sol Euríloc restà, sospitant que hi hagués arteria.
Ella els fa seure, un cop dins, en setials i en cadires,
pren aleshores formatge, farina d'ordi i mel verda,
els ho deixa en un vi de Pramne i barreja amb la copa
drogues tristes, perquè no es recordin mai més de la pàtria.
Quan els ho ha servit, que ells s'ho beuen d'un glop, aleshores,
amb la vareta, els colpeix i els tanca a les seves porqueres.
I de bacons tenien el cap i la veu i les cerres
i el tirat; l'esperit, això sí, persistia com sempre.*

(p. 177)

c) Expliqueu el significat dels mots derivats:

DERIVATS

Art ⇒ Arteria

.....
.....

Art ⇒ Arterós

.....
.....

Art ⇒ Artístic

.....
.....

LLIBRE XI

Seguint les indicacions de Circe, Ulisses arriba a l'Hades, la fi del món, on viuen els morts, on prega i realitza libacions i sacrificis.

Amb l'olor de la sang fresca es desperten els esperits, entre el quals Tiresias, l'oracle cec, que els indica la ruta que han de seguir per evitar els perills a què l'exposarà l'ira de Poseidò.

Tiresias marxa i Ulisses parla amb altres esperits, entre els quals Aquil·les, el millor guerrer de Troia.

Ulisses i les sirenes
(500 aC – 480 aC)

LLIBRE XII

Un cop reprès el viatge, el primer perill que han de desafiar són les Sirenes, que amb els seus cants arrossegueu els mariners contra els penya-segats. Però Ulisses tapa les orelles de la tripulació amb cera i ell es lliga al pal de l'embarcació. Així, s'aconsegueix salvar.

Però un altres perills els esperen en forma de monstres terribles: Escil·la, un monstre de sis caps, que asseguda al capdamunt d'un penya-segat devora els mariners que s'hi atansen, i Caribdis, que engoleix i perboca aigua salada. Durant la travessa els esculls, Escil·la devora sis components de la tripulació, però la resta se salva.

Finalment, arriben a una illa on pasturen les vaques d'Hiperió, déu del sol. A pesar dels advertiments d'Ulisses la tripulació en sacrifica algunes per menjar-se-les, la qual cosa desferma la còlera dels deus. Zeus provoca una tempesta terrible que provoca la mort de tots els mariners. Ulisses és l'únic que aconsegueix salvar-se.

I aquí acaba el relat que Ulisses narra als feacis.

a) Contesteu les preguntes:

1. Qui és Tirèsias?

.....

2. Com se salva Ulisses del cant de les sirenes?

.....

3. Qui són Escil·la i Caribdis?

.....

4. I Hiperió?

.....

Atenea
(Bronze mitjà)

LLIBRE XIII

El rei dels feacis ordena aconduir Ulisses fins a Ítaca. Sobre una catifa estesa al vaixell, Ulisses s'adorm durant tot el viatge.

Els mariners el deixen a la platja encara adormit al costat de magnífics presents. Atenea li proveeix una boira protectora per impedir que sigui reconegut. Finalment, la deessa es mostra a si mateixa i la dissol.

Aleshores Atenea el transforma en un vell esparracat i brut. I, així, va a la recerca del seu lleial porquer.

LLIBRE XIV

A pesar de l'aspecte d'Ulisses, Eumeos, el porcater, li dóna la benvinguda. Seguint les regles de l'hospitalitat mata un porc i el serveix amb pa i vi. Eumeos deixa la seva túnica a Ulisses perquè dormi al costat del foc. I ell, enmig d'una gran tempesta, dorm a la intempèrie.

LLIBRE XV

Atenea fa retornar Telèmac a casa i li diu com evitar l'emboscada dels pretendents.

Mentrestant, a Ítaca, Ulisses escolta la història d'Eumeos. Fill d'un rei, fou segrestat i, posteriorment, venut a Laertes.

LLIBRE XVI

Telèmac evita l'emboscada dels pretendents. Amb les instruccions d'Atenea, fa cap a casa d'Eumeos, a qui envia al casal de la seva mare per avisar-la que ha retornat sa i estalvi.

Atenea retorna Ulisses al seu aspecte. Telèmac creu que és un déu, però immediatament el seu pare s'identifica.

Tots dos planegen la venjança contra els pretendents. Telèmac es mostra reticent pel nombre d'enemics. Ulisses indica que els ajudaran Atenea i Zeus.

LLIBRE XVII

Disfressat com a captaire, Ulisses es dirigeix cap a la vila. Pel camí es creua amb Melanti, un pastor de cabres, que l'increpa i el colpeja.

En arribar al casal, Ulisses troba Argos, el seu gos. Aquest, en reveure'l s'eixoriveix, però tot seguit mor.

Ulisses demana menjar als pretendents. Antínous arremet contra ell i l'hi nega. La resta de pretendents, però, l'adverteixen que aquesta actitud és arriscada, ja que pot tractar-se d'una prova a la qual els sotmeten els déus.

Gos i raïm
(450 aC – 435 aC)

a) Contesteu les preguntes:

1. Qui és Eumeos?

.....

2. Com mostra la seva hospitalitat

.....

3. Què planegen Telèmac i Ulisses?

.....

4. Qui és Melanti?

.....

b) Llegiu el fragment i ordeneu-lo:

1. *I colpí, redreçat, l'animal amb un ascle de roure*
2. *que deixà quan llenyava;*
3. *per fer les parts; car sabia en son cor el que és de justícia*
4. *i els tira al foc, ensalgant-los abans de flor de farina,*
5. *i el buf vital l'abandonà.*
6. *i ho aboquen en posts, tot junt. I Eumeos s'aixeca*
7. *I els rabadans llavors el degollen, després el socarren*
8. *i l'esquateren; i Eumeos, tallant primícies dels membres,*
9. *Posa els bocins de carn crua en un tou de greix que els embolca,*
10. *ben travessat,i, quan tot és rostit, que ho vigilen, ho treuen*

(p. 252)

c) Identifiqueu els mots que corresponen al camp semàntic de la marina:

*Tal havent dit, rebé de ses mans la llança de bronze
i la deixà ajaguda al castell de la nau ben corbada;
i ell mateix en va pujar-se'n a bord de la nau marinera
i va asseure's a popa i al seu costat va fer seure
Teoclimen, i els homes desferen llavors les amarres.
I Telèmac la colla apressant, va manar que possessin
masn a l'aparell; i els companys afanyant-se obeïren.
I, arborant el pal d'avet, el posaren dintre
l'encaix de la de la paramola, lligat amb les burdes proeres,
i hissaren la vela blanca amb les drisses de cuir ben retortes.*

(p. 264)

LLIBRE XVIII

Un captaire, Iros, que sempre ronda els pretendents, apareix al casal. Ulisses li proposa compartir el que obtinguin del banquet. Però Iros no accepta i s'embranquen en una baralla.

LLIBRE XIX

Ulisses parla llargament amb Penèlope. Però no revela la seva identitat. Seguint les ordres de la seva mestressa, Euriclea, renta els peus d'Ulisses.

Aquesta, que fou la dida d'Ulisses, reconeix una cicatriu en el peu de l'heroi, producte d'una ferida feta per un porc senglar, al Parnàs.

Ulisses, però adverteix la serventa que no descobreixi la seva identitat.

LLIBRE XX

El matí següent Ulisses prega a Zeus i li demana un signe que se li reveli. Aleshores trona a l'Olimp i una serventa reconeix aquest fet com un signe diví.

Teoclimen prediu la baralla amb els pretendents que posteriorment tindrà lloc al casal.

LLIBRE XXI

Penèlope proposa un repte per escollir el pretendent que vulgui casar-se amb ella: tensar l'arc d'Ulisses i fer passar la sageta per l'ull de dotze destrals.

Els pretendents posen a prova la seva força. Ulisses pregunta si ell també hi pot participar. Però s'hi neguen, tement que el fals captaire sigui capaç d'assolir el que ells no han pogut obtenir. I, efectivament, Ulisses aconsegueix fer passar la fletxa pel forat de les dotze destrals.

Lluita
(525 aC – 520 aC)

LLIBRE XXII

La baralla amb els pretendents comença. Melanti, el pastor de cabres, aconsegueix esmunyir-se fins al tresor del casal per agafar-ne cascs i escuts, i armar els pretendents.

Però aleshores apareix Atenea per ajudar Ulisses i Telèmac, que s'enfronten als pretendents, els guanyen, els fereixen mortalment amb les llances i els rematen amb les espases.

Després, les serventes aliades amb els pretendents segueixen la mateixa sort que ells en ser penjades.

Melanti és tallat a trossos davant del vestíbul del casal.

LLIBRE XXIII

Ulisses ensofra la sala on s'ha produït la matança i hi cala foc. Perquè els habitants de la vila no sospitin la matança que s'ha esdevingut, Ulisses fa que tots els de la casa, amb les millors túniques, ballin simulant que estan celebrant la boda.

Mentrestant Euriclea, la dida, avisa Penèlope que el seu marit ha retornat a casa. Però l'esposa d'Ulisses no s'ho pot creure i el posa a prova fent que descrigui com es va construir el llit matrimonial.

LLIBRE XXIV

Mentrestant Hermes crida les ombres dels pretendents. I aquestes el segueixen.

L'endemà al matí Ulisses va a retrobar el seu pare, el rei Laertes, que viu de treballar la terra des que la seva dona morí apenada per l'absència del fill. I, després, d'explicar una història inventada, Ulisses comprova que el pare no l'ha oblidat i el continua estimant.

Eupites, pare d'Antínous, organitza la revenja contra Ulisses. Aquest juntament amb Telèmac i Laertes es preparen per enfrontar-s'hi.

Laertes fereix Eupites. Però Atenea, que segueix el parer de Zeus, atura l'enfrontament i requereix que es facin les paus.

Guerrer i rei
(435 aC – 425 aC)

a) Contesteu les preguntes:

1. Qui és Iros?

.....

2. Com reconeix Euriclea Ulisses?

.....

3. Quin repte planteja Penèlope?

.....

4. Quina estratègia ordeix Ulisses per amagar la matança que s'ha produït?

.....

Les fórmules arcaiques (epítet-substantiu), les comparances i les aposicions, recursos propis de la poesia oral, s'utilitzen de manera recurrent a l'*Odissea*.

Exemples:

- **Epítet-substantiu:**

Tal digué Atenea; i un verd terror va agafar-los. (Llibre xxiv, p. 411)

- **Comparances:**

i allargava la mà com un pobre de tota la vida. (Llibre xvii, p. 300)

- **Aposició:**

*Fins que a l'illa Eòlia arribàrem, on habitava
Èol, el fill d'Hipotes, amable als déus que no moren.* (Llibre x, p. 168)

2. Identifiqueu els recursos utilitzats en aquests fragments:

A

*Car un fill seu estimat anà a l'ion, l'eguassera,
amb Ulisses diví, a bord de les naus concavades,
Antifos el llancer. (Llibre II, p. 38)*

B

*Vés, doncs, de dret a Nèstor, el domador de cavalls,
que sapiguem quin parer dins el pit amaga aquest
home. (Llibre III, p. 51)*

C

*És el vi melós que et fereix, com fa mal a quisvulla
que l'engoleix de badoc i beu sense llei ni mesura.
(Llibre XXI, p. 360)*

D

*Sí, quan va perdre Orió, la dels dits de ora l'Aurora,
l'hi envejàreu els déus que teniu una vida allerada,
fins que Artemis, la casta de l'auri tron, a Ortígia
l'atuí escometent-lo amb les seves blanques sagetes.
(Llibre V, p. 98)*

E

*Com bruela un brau que pastura
En un prat, bruelaren els bells batents de la porta.
(Llibre XXI, p. 353)*

F

*I, quan hagueren entrat al casal d'Ulisses diví,
deixaren els mantells en setials i cadires
i immolaren moltons cepats i cabres molsudes
i immolaren bacons saginers i una vaca armentera
i rostida l'entranya, van fer-ne talls i amararen
dins les crateres el vi. (Llibre XXI, p. 347)*

G

*I vingué aleshores el buf de la mare difunta,
Anticlea, la filla del tan magnànim Autòlic,
que era viva quan vais partir cap a Troia la santa.
(Llibre X, p. 190)*

3. Elaboreu una frase per a cadascun dels personatges amb la construcció epítet + substantiu:

Exemple: *El trist Lluís sempre ens aixafa la festa.*

A

.....

.....

B

BLA

.....

.....

C

.....

.....

D

.....

.....

E

.....

.....

4. Creeu una aposició per a cadascun d'aquests personatges:

Exemple: *En Mick, llavis sensuals.*

A

.....

B

.....

C

.....

D

.....

E

.....

.....

3. DESPRÉS DE LLEGIR

Treballeu al Servei de Publicacions Syndagma, SL. Heu rebut un encàrrec: un fullet informatiu per a un agència de viatges que organitza viatges a Atenes durant els Jocs Olímpics de 2004. Dissenyeu-lo seguint les indicacions dels exercicis d'aquest apartat:

1. La portada

Cal que introduïu...

- Un títol que indiqui el contingut del fullet.
- Una fotografia de Grècia.

Cal que consulteu...

Viatges Marsans: <http://www.marsans.es/home/home.asp>

Viajes a Grecia.com: <http://www.viajes-a-grecia.com/>

2. L'apartat de cuina

*Gaudiu de la
dieta mediterrània*

Moussaka

Ingredients:

Preparació:

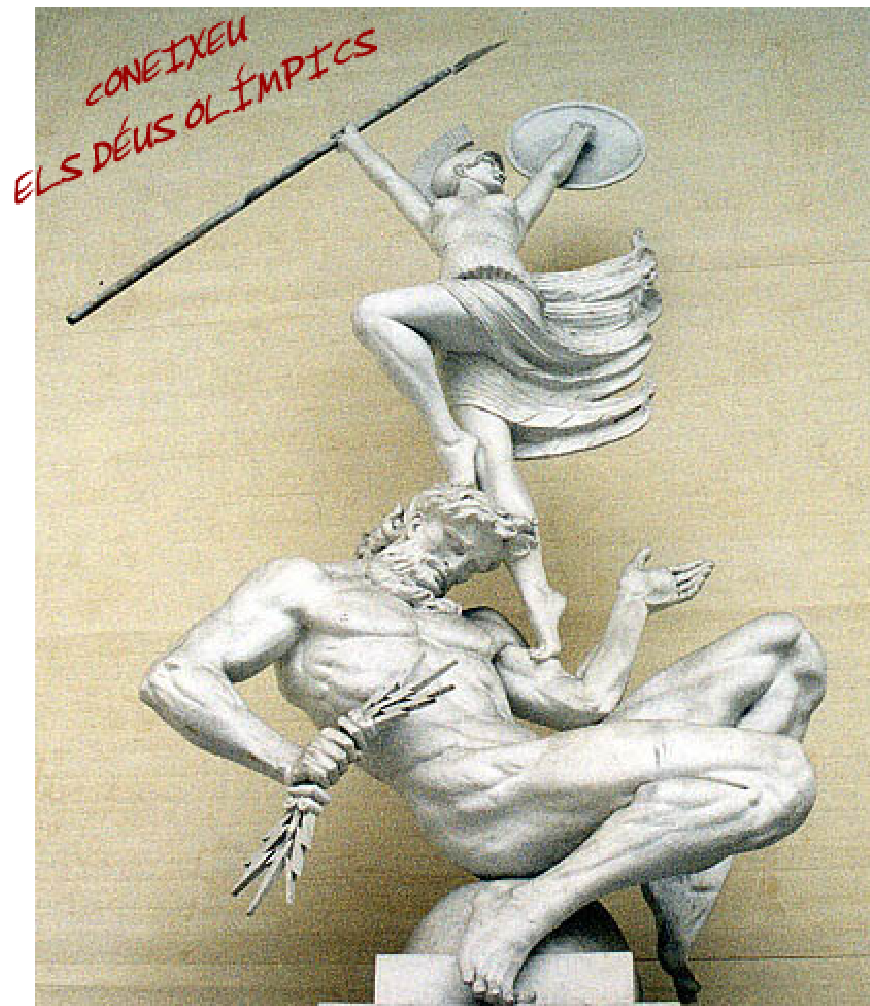
Cal que introduïu...

- El nom d'una recepta.
- Els ingredients per preparar-la.
- La descripció del procés d'elaboració.
- Una fotografia del plat preparat.

Cal que consulteu...

- **GEC:** http://perso.wanadoo.es/cegpep/cuines_tematiques.htm
- **Grècia:** <http://www.xtec.es/~apujol13/>

3. Apartat de cultura

Cal que introduïu...

- Un eslògan.
- La imatge de tres déus o deesses.
- La descripció dels atributs que els identifiquen.

Cal que consulteu...

- **Atlas de historia antigua:** <http://fyl.unizar.es/HAnt/atlas/index.html>
- **Mitos griegos:** <http://www.geocities.com/SouthBeach/Shores/4953/m-index.htm>
- **Greek Mitology Link:** <http://homepage.mac.com/cparada/GML/>
- **Història de l'art de Catalunya:** <http://pie.xtec.es/~xripoll/art0.htm>
- **Els grecs a Catalunya:** <http://pie.xtec.es/~xripoll/art5.htm>

BIBLIOGRAFIA

1. Didàctica de la literatura

- CASSANY, D.; LUNA, M.; SANZ, G. *Ensenyar llengua*. Barcelona: Graó, 1993.
- COLOMER, T. «L'adquisició de la competència literària». *Articles* [Barcelona] (juliol 1994), n.1.
- COLOMER, T. «La didàctica de la literatura: temes y líneas de investigación e innovación». A: Lomas, C. [coord.] *La educación lingüística y literaria en la enseñanza secundaria*. Barcelona: ICE/Horsori, 1996.
- COLOMER, T. «L'ensenyament de la literatura». A: CAMPS, A. i COLOMER, T. [coord.] *L'ensenyament i l'aprenentatge de la llengua i la literatura en l'educació secundària*. Barcelona: ICE/Horsori, 1998.
- COLOMER, T. «La evolución de la enseñanza literaria». *Aspectos didácticos de lengua y literatura*, 8. Zaragoza: ICE de la Universidad de Zaragoza, 1996.
- COLOMER, T. *La formació del lector literari*. Barcelona: Barcanova, 1998.
- LOMAS, C; OSORO, A. «Enseñar lengua y literatura en la educación secundaria». A: Lomas, C. [coord.] *La educación lingüística y literaria en la enseñanza secundaria*. Barcelona: ICE/Hosori, 1996.
- MENDOZA, A.; LÓPEZ, A.; MARTOS, E. *Didáctica de la lengua para la enseñanza primaria y secundaria*. Madrid: Akal, 1996.
- SIMÓ, M. J. «Lectura competent» (<http://cv.uoc.es/~tossal/index.html>).
- VEGA, M. J.; CARBONELL, N. *Literatura comparada*. Madrid: Gredos, 1998.

2. Didàctica de la poesia

- BALAGUER, J. M. «La poesia a l'ensenyament actual o l'actual ensenyament de la poesia». *Articles* [Barcelona] (octubre 1996), núm.10.
- BARRIENTOS, C. «Claus per a una didàctica de la poesia». *Articles* [Barcelona] (octubre 1996), n.10.
- NCTE (National Council of Teachers of English). «Suggestions for Teaching Poetry». (http://www.ncte.org/notesplus/teacher_talk/teaching-poetry.shtml).
- GROUPE DE RECHERCHE D'ÉCOUEN. «Activitats per aprendre a dir poemes». *Articles* [Barcelona] (octubre 1996), n.10.
- LLOPIS, T. «Apunts per a un curs de poesia a l'ensenyament secundari». *Articles* [Barcelona] (octubre 1996), n.10.
- MC DONALD, E. S. «Tips for Teaching Kids Poetry», Inspiring Teachers Publishing, Inc. (<http://www.inspiringteachers.com/tips/poetry/>).

3. Didàctica de l'expressió escrita

ALCOVERRO, C. *Llegir per escriure. Escriure per llegir*. Barcelona: Barcanova, 1993.

CAMPS, A. *L'ensenyament de la composició escrita*. Barcelona: Barcanova, 1994.

CAMPS, A.; CASSANY, D. «Ensenyar a escriure avui». *Articles* [Barcelona] (juliol 1995) núm. 5.

CASSANY, D.; LUNA, M.; SANZ, G. *44 exercicis per a un curs de redacció*. Barcelona: Graó, 1991.

CERDÀ, I; SIMÓ, M. J. *Per escrit. Recursos per treballar l'expressió escrita*. Barcelona: La Magrana, 1996. (L'Esparver Llegir; 74)

CUENCA, M.J. *Comentari de texts*. Picanya: Edicions del Bullent, 1996.

MALLART, J. "L'ensenyament de l'expressió escrita, ara". *Escola Catalana* [Barcelona] (desembre 1996), núm. 335.

SUNYOL, V. *Màquines d'escriure*. Vic: Eumo, 1992.

WHITE, R.; ARDNT, V. *Process Writing*. Londres: Longman, 1991.

WYRICK, J. *Steps to Writing Well*. Orlando: Harcourt Brace College Publishers, 1996.

4. Retòrica i termes literaris

ARITZETA, M. *Diccionari de termes literaris*. Barcelona: Edicions 62, 1996. (El Cangur diccionaris; 202)

ORIOI I DAUDER, J. A.; ORIOI I GIRALT, J. *Diccionari de figures retòriques*. Llibres de l'índex, 1995.

OLIVA, S. *Introducció a la mètrica*. Barcelona: Quaderns Crema, 1986. (Assaig; 5)

5. Edició de l'*Odissea*

HOMER. *L'Odissea*. Barcelona: La Magrana, 1993. (L'Esparver Llegir; 43)

6. Crèdits de les imatges

Collage petons

http://www.frameposters.com/826-Frame-Posters-First_Kiss.html

<http://www.allposters.com/>

<http://www.allposters.com/>

<http://www.allposters.com/gallery.asp?aid=17527&item=291022>

<http://www.allposters.com/gallery.asp?aid=17527&search=kiss>

<http://www.allposters.com/gallery.asp?aid=17527&search=kiss>

<http://www.allposters.com/gallery.asp?aid=17527&search=kiss>

Joan Brossa <http://www.uoc.edu/lletra/expo/joanbrossa/portada.html>

Fred Betz *La bella i la bèstia (Beauty and the beast)*, 2000
http://www.manoverboard.net/archives/fred28/beauty_and_the_beast.html

Marc Chagall *L'assemblea dels déus. Sèrie de l'Odissea (The assembly of gods)*, 1974
<http://www.marcchagallprints.com/art.php?min=0&max=1000000&sub=From%20the%20Odyssey%20of%20Homer>

Constel·lacions <http://www.windows.ucar.edu/tour/link=/mythology/stars.html>

Franz Marc *Vaca groga (Gelbe Kuh)* <http://www.ibiblio.org/wm/paint/auth/marc/>

René Magritte *Els amants (De Minnars)*, 1928
<http://web.genie.it/utenti/f/frankmas/magritte/magritte.htm>

Henri Matisse *Peixos vermells (Red Fish)*, 1911
<http://www.abcgallery.com/M/matisse/matisse42.JPG>

Joan Miró *Xifres i constel·lacions enamorats d'una dona*, 1941
<http://www.math.u-bordeaux.fr/~carles/Miro/const1.jpg>

Edward Munch *El petó (The kiss)*, 1892
<http://www.museumsnett.no/nasjonalgalleriet/munch/eng/innhold/fullsize/ngm02812.html>

Albert Ràfols-Casamada
<http://www.mallorcaweb.com/mag-teatre/rafols/rafols.html#angle%20de%20llum>

Odissea

Circe <http://www.colba.net/~laurence/circe.jpg>

Cupido i Psique http://www.vroma.org/images/mcmanus_images/psyche_canova.jpg

Èol <http://www.uwrf.edu/history/prints/a211c/botticelli-venus.html>

Hercules nen i serps <http://www.values.ch/Countries/Greece/greece-vases.htm>

Mapa de Grècia <http://www.ietcat.org/ptmb/images/informac/altareso/p8si1.jpg>

Poseidon <http://www.mythinglinks.org/Poseidon~TL49~TitansOlyp~r50s3~dinked3.jpg>

Telèmac i Penèlope <http://24.24.31.212/literature/Penelope-Telemakhos-HS.jpg>

Zeus i Atena <http://homepage.mac.com/cparada/GML/000Free/000Athena/source/19.html>

Per a la resta d'imatges, <http://www.perseus.tufts.edu/>

Rodolins Carner

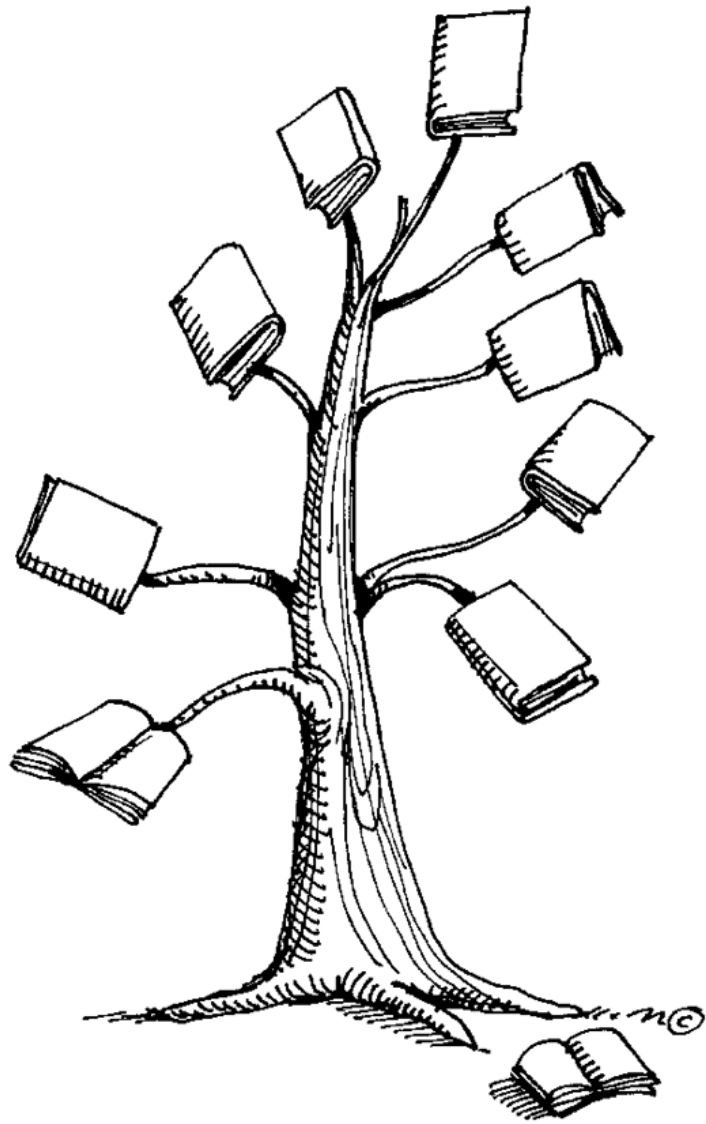
<http://tecfa.unige.ch/tecfa/teaching/staf13/images/clown.gif>

<http://www.udem.edu.mx/academico/profesorado/100299/dga19.jpg>

<http://www.brichus.com/platon.gif>

<http://www.mtoguide.org/Imágenes/domador.gif>

<http://www.kidsread.net/prince.jpg>

ANNEXOS

ANNEX 1: Guia didàctica

Per desenvolupar les activitats dels dossier, és important tenir en compte les consideracions metodològiques generals següents:

En presentar els textos a l'aula, cal observar les diferents fases del procés lector: abans de llegir, durant la lectura i havent llegit. En la primera fase, el professor o la professora ha d'estimular i crear expectatives sobre els textos que incentivin la lectura del text. Les il·lustracions incloses en alguns casos es poden utilitzar amb aquest objectiu. Així mateix, ha d'observar els coneixements previs que aporten els nois i les noies sobre el poema, el tema o l'autor.

Mentre els nois i les noies llegeixen, el docent ha d'aportar materials complementaris (tests, jocs, etc.) que facilitin la comprensió del text, en facilitin la contextualització i aproximïn al lector al tema que s'hi tracta.

Un cop s'ha llegit el text, és important vincular-lo altres textos de característiques similars per evidenciar la continuïtat hipertextual del fet literari. També és important relacionar els textos a les experiències i els coneixements dels nois i les noies, perquè la lectura quedi integrada en el saber enciclopèdic dels receptors.

Per completar les propostes del dossier, i en funció dels objectius didàctics que s'hagin definit, us proposem les activitats indicades tot seguit:

Activitats per a la competència literària:

- Llegir en veu alta un poema. Aquesta activitat es pot realitzar per encetar les diferents sessions a l'aula.
- Llegir en veu alta els textos utilitzant diferents recursos: lectura coral (tota la classe llegeix el text), lectura amb diferents veus (la classe es divideix en diferents grups cadascun dels quals recita un fragment del text).
- Enregistrar poemes recitats, perquè els nois i les noies analitzin les dificultats i els encerts de les seves produccions.
- Escoltar versions musicades dels poemes seleccionats. És aconsellable que aquesta activitat tingui un propòsit immediat (omplir buits, completar frases, etc.), que concentri l'atenció i exerciti una determinada habilitat lingüística.

Activitats de dinamització:

- Convidar un autor o una autora al centre, perquè l'alumnat pugui intercanviar-hi opinions i experiències com a públic lector.
- Organitzar una exposició a la biblioteca dels llibres de poesia existents.
- Elaborar un diari de classe que reculli les novetats relacionades amb la poesia que es produeixen a diferents àmbits (editorial, espectacles, etc.). Cada setmana s'assignarà a un responsable la tasca de documentació.

Activitats lúdiques:

- Decorar la classe amb poesia: murals, mòbils, fotografies dels poetes i poetesses.
- Intercanviar poemes en forma de regals, en una capsula, embolicats, etc.
- Elaborar targetes de felicitació o postals de Nadal on es combini la imatge i un poema.
- Transformar el suport del poema; convertir-lo en un dibuix, una cançó, una peça teatral, un acudit, etc.

L'apartat **Engellant els enginys** es compon de diversos subapartats:

1. Sala de lectura

L'objectiu general d'aquesta secció és aproximar els nois i les noies a una selecció prou àmplia de textos que els permeti definir els seus gustos, preferències i prejudicis com públic receptor. En aquesta selecció hem inclòs poemes de característiques diverses: curts, llargs, basats en la rima, etc. Amb tot, l'antologia, per raons de disseny i d'espai, no inclou tots els textos possibles. És per això que a l'annex trobareu altres poemes.

Així mateix, us recomanem la consulta dels llocs web següents, on podreu trobar textos per incloure en la vostra selecció personal:

- Lletra: <http://www.uoc.edu/lletra/index.html>
Lloc web de la UOC. Inclou un apartat de teoria sobre els autors, els gèneres i els moviments. Així mateix, disposa d'enllaços amb altres pàgines.
- Magpoesia: <http://www.mallorcaweb.com/mag-teatre/escola/>
Conté informació sobre a companyia universitària Magisteri Teatre - Mag Poesia, dirigida per Antoni Artigues, una àmplia selecció de textos poètics, ordenada per autors, i materials per a l'aula.
- Un viatge literari per les comarques de Catalunya: <http://www.xtec.es/~evicioso/>
Elaborat per Helena Vicioso, conté una selecció de textos de tipologia varia (poemes, llegendes, etc.) classificats comarca a comarca. Un web exhaustiu.

Utilitzeu els textos i els exercicis com a estris per afavorir el diàleg entre els components de la classe, a partir del qual podreu analitzar, valorar i incidir en la l'horitzó lector dels nois i les noies com a receptors de poesia.

Podeu complementar aquesta part amb una activitat addicional: l'elaboració d'una antologia poètica personal. Cada component de la classe ha de produir una antologia il·lustrada utilitzant recursos informacionals bibliogràfics i electrònics. D'aquesta manera, es possibilita que els nois i les noies exercitin les habilitats bàsiques de la competència TIC (buscar i editar informació) en un projecte de treball.

2. Què és poesia?

Aquesta part complementa l'anterior. S'hi introdueixen definicions de poesia, perquè l'aprenent en formuli una de personal. També es defineix des d'un punt de vista funcional la poesia com un text retòric.

Així mateix, s'hi exposen algunes definicions de poesia proposades per alguns creadors. Aquest plantejament possibilita que els nois i les noies formulin una definició personal del text poètic. És important, doncs, haver treballat amb profunditat la lectura d'una selecció de poemes que li hagi permès una reflexió individual sobre el fet poètic.

3. L'ofici d'escriure

L'objectiu d'aquesta part és que els aprenents exercitin la creativitat i la competència de lingüística de la llengua escrita. S'hi han inclòs exercicis de tipologia diversa: completar buits, produir textos a partir de diferents recursos. També s'hi han inclòs activitats que permeten elaborar versions personals d'un poema. Podeu completar aquesta proposta amb altres textos inclosos a l'apart d'annexos.

Així mateix, s'hi ha inclòs un exercici de dictats per estimular la memòria a curt termini, micro-habilitat implicada en tots els components de la competència lingüística (parlar, escoltar, llegir i escriure). La manera de desenvolupar aquests dictats admet dues variants. La més senzilla és la tradicional: dos aprenents es dicten asseguts els diferents fragments del text. Per incentivar la memòria, però, és recomanable distribuir per l'aula còpies de cada model. Per poder llegir i, posteriorment, dictar cada component de la parella s'ha d'aixecar llegir i retornar al seu lloc. Aquest petit trajecte implica el transcurs d'un cert temps, circumstància que afavoreix l'activació dels recursos de la memòria a curt termini.

A l'apartat d'annexos hi trobareu un altre exemple de dictat per parelles. Seguint el mateix plantejament, podeu elaborar-ne d'altres amb els textos presentats a *Sala de lectura*.

En l'apartat **El laboratori del poeta** s'hi introdueixen alguns dels aspectes més teòrics de la poesia, com per exemple la mètrica. L'objectiu és ajudar els nois i les noies a reconèixer normes, recursos i procediments emprats pels poetes en les seves obres i animar-los a utilitzar-los en petites produccions.

Hem dividit l'apartat en dos grans blocs, l'un referent al so i l'altre a la mètrica. A cada bloc s'hi contempla l'estudi i l'ús de recursos retòrics del llenguatge poètic.

Seguint la metàfora del laboratori hem anomenat pràctiques a les activitats que proposem. Dins de les pràctiques es presenten diversos exercicis.

Per cloure cada subapartat els alumnes completen unes línies resum del contingut que s'ha treballat.

1. El so: la matèria de la poesia

La poesia és primordialment, material sonor. La poesia dita, recitada, llegida en veu alta, adquireix plenament les seves dimensions.

Convé que treballem aquest tema amb exercicis orals i corals que permetin interioritzar el ritme, ja que, a més de ser un aspecte cabdal en poesia, afavoriran el gaudi dels poemes estudiats i milloraran la qualitat de la producció de l'alumnat.

L'accent

- Recuperem els coneixements que tenen els alumnes sobre l'accent de les paraules; els seran útils per treballar poesia.
- Podem triar tres paraules: una paraula aguda, una paraula plana i una paraula esdrúixola i escriure-les a la pissarra. Piqueu les paraules amb les mans: la síl·laba tònica amb tot el palmell i les síl·labes àtones amb dos dits. Els alumnes apreciaran la intensitat del so en cada síl·laba.
- Es pot fer un exercici que consisteixi en endevinar la paraula que hem picat segons la posició de la síl·laba tònica.
- Les dues pràctiques de laboratori referides a l'accent serviran per refermar aquests conceptes.
- Representem la síl·laba tònica amb una rodona gran i la síl·laba àtona amb una rodona petita.

El ritme

- Abans de fer la 1a pràctica de laboratori referida al ritme, us proposem fer experimentar als alumnes les sensacions que produeix el ritme de la tira fònica:
 - ✓ Pronuncieu una sèrie de tres paraules esdrúixoles, per exemple: *fàbrica, sàdica, cínica*.
 - ✓ Repetiu la sèrie tres vegades sense interrupció, observeu que feu una frase rítmica, i que aquest ritme genera una sensació.
 - ✓ Podríeu repetir el ritme que heu fet amb aquestes paraules picant de mans, la síl·laba accentuada l'heu de picar més forta que les altres.
 - ✓ Afegiu-hi el valor del silenci i busqueu-hi variacions: digueu la sèrie de tres paraules sense deixar la pausa de la coma, marqueu la pausa del punt al final de la sèrie, penseu en un punt darrere de cada paraula...
 - ✓ Ara canvieu de paraules, busqueu tres paraules agudes, per exemple: *botó, coixí, balcó*. Repetiu-les com heu fet abans i observareu que teniu un ritme diferent del ritme que heu obtingut abans.
 - ✓ Si substituïu la paraula del mig per una altra paraula també aguda però més llarga (per exemple *recollir*) podreu observar que el ritme ha tornat a canviar.
- 1a pràctica de laboratori: Els alumnes saben molt bé què és un rap. Abans de proposar-los l'exercici escrit, demaneu-los la informació que en tenen: què és un rap, si es balla o no, si té música, com és que es balla si no hi ha música, si en coneixen algun... Feu-los adonar-se que el rap es basa en l'accent de les paraules per donar ritme a la frase. Quan hagin escrit el seu rap feu-los-els llegir en veu alta.

- 2a pràctica de laboratori:
 - 1r exercici:
 - ✓ Llegiu el poema de Vicent Andrés Estellés en veu alta. Llegiu-lo diverses vegades i feu-lo llegir als alumnes.
 - ✓ Feu-los deduir a què es refereix el poeta quan parla de mamelletes (onades petites, arrodonides).
 - ✓ Els podeu preguntar quines sensacions els transmet la sonoritat d'aquests versos, si tenen a veure amb allò que ens explica el poema.
 - 2n exercici:
 - ✓ Els podeu preguntar quines sensacions els transmet la sonoritat d'aquests versos, si tenen
 - ✓ Feu notar als alumnes que la quarta i la vuitena posició estan ocupades per síl·labes tòniques en els tres versos.
 - 3r exercici: Recordem als alumnes com és un ritme binari i com és un ritme ternari. A classe de música han estudiat el compàs de dos i el compàs de tres, que apliquin els coneixements que han adquirit a música a la classe de llengua: marcant el compàs amb el braç, picant els dos tipus de ritme amb les mans.
 - 4t exercici: Aquest exercici té com a objectiu fer adonar als alumnes que una unitat de ritme no coincideix obligatòriament amb la paraula com a unitat.
- 3a pràctica de laboratori.
 - 1r exercici: Llegiu el poema, feu-lo llegir als alumnes més d'una vegada. Convé aclarir el lèxic, que hi hagi una bona comprensió del text. Podem fer buscar al diccionari o bé explicar les paraules que ens semblin difícils. Els alumnes podran fer sols els exercicis de la pràctica.
- 4a pràctica de laboratori: Possiblement els alumnes s'han adonat en la tercera pràctica que hi ha un fenomen d'elisió en el segon vers. Si no és així, aquesta pràctica està dissenyada per a fer-los-ho veure.
- 5a pràctica de laboratori: Aquesta pràctica té com a objectiu fer veure que aquest fenomen no és exclusiu del llenguatge poètic sinó que també pertany a la llengua oral. (És possible que molts dels vostres alumnes no elideixin de manera espontània la vocal àtona, què hi farem!)
- 6a pràctica de laboratori: En aquesta pràctica fem adonar els alumnes que hi ha casos en què el so no desapareix sinó que "s'ajunten" vocal tònica i vocal àtona produint un diftong. Encara que la pràctica estigui encaminada a treballar la diftongació, és important que els alumnes entenguin el fragment. Feu-los veure que és un retrat; pregunteu-los de quin color és la pell, la boca, com són els cabells. Feu-los fixar en el verb *governar* que el busquin al diccionari, que vegin les accepcions i que decideixin quina seria l'adequada (cal fer-los parar esment en si el verb és transitiu o intransitiu en el poema). Que facin hipòtesis sobre què diu d'una persona dir que *el seu braç governa*. També què té a veure la *joia eterna* amb el *reflex de seda i l'or del teu cabell*.

El timbre

- 1a pràctica: Els alumnes inventen onomatopeies. Cal fer-los adonar que l'onomatopeia és subjectiva i cultural. Com exemple tenim el bordar dels gossos, que en castellà fan "guau, guau" i en català fan "bup, bup".
- 2a pràctica: Els alumnes experimenten la repetició de sons.
- 3a pràctica: Ajudem a descobrir els sons que es repeteixen. És un exercici difícil, cal que el professor llegeixi els textos en veu alta emfatitzant l'al·literació.
- 4a pràctica: Hem plantejat la rima com la repetició de sons a final de vers. Aquesta pràctica i les dues següents (5a i 6a) les dedicarem a treballar la rima i a introduir-los en la notació.
- L'última pràctica, no numerada, és un exercici lliure en què els alumnes han de practicar tot allò que han après del so.

El vers

- 1a pràctica de laboratori: Vers femení i vers masculí.
- 2a pràctica: Es tracta de recollir tots els conceptes treballats: síl·laba tònica, columna vertebral, recompte de síl·labes d'en vers, vers masculí i vers femení, rima i notació. Quan hagin fet tota la pràctica, que és la part mecànica, podeu intentar entendre el poema, que és difícil. Llegiu-lo moltes vegades i suggeriu-los idees com el benestar en l'amor a una persona llunyana (el noi que sortim al poble on passem les vacances) la gelosia de la felicitat de la persona que estimem i no ens estima...
- 3a pràctica: Llegiu els textos. Alguns ja els coneixeu; busqueu el poema sencer en el dossier i llegiu-los tots. Els alumnes fan els exercicis de recompte de síl·labes i classificació de versos.
- 4a pràctica: Llegiu els textos. Els alumnes repeteixen el procediment que han fet servir amb els versos d'art menor.
- 5a pràctica: Els alumnes poden fer sols els exercicis que els proposem. Tot i així no poden llegir sols el poema, cal sentir-lo i interpretar-lo moltes vegades, aclarir el lèxic i assegurar-ne la comprensió. El títol és molt important per contextualitzar-lo.

L'estrofa

- 1a pràctica: La part mecànica d'aquesta pràctica és molt senzilla. Només els donarà problemes el fragment de Foix que els obligarà a distingir estrofa de tornada. També els farà dubtar el nombre de síl·labes. En aquest nivell ja podeu comentar el poema pel tipus de vers, per la rima, per les dimensions del vers i pel tipus d'estrofa. És molt important ajudar-los a entendre els poemes. Sobretot el de Riba i el de Carner.
- 2a pràctica: Aquest exercici té com a objectiu fer especular als alumnes sobre les possibilitats combinatòries de la rima en una estrofa de quatre versos. No podem admetre dos apariats.
- 3a pràctica: Els alumnes interpreten el tipus de rima, es guien per l'ortografia, els signes de puntuació i pel significat de cada vers per ordenar la quarteta.
- 4a pràctica: És un exercici de creació.
- 5a pràctica: Els alumnes recuperen la descripció de sonet i busquen en el dossier.
- 6a pràctica: És un exercici de creació.

En l'apartat **Homer, poeta de poetes** es presenta l'*Odissea* i s'hi plantegen activitats per a les diferents fases del procés lector, distribuïdes en tres parts:

1. Abans de llegir

En aquesta part es presenten alguns exercicis que permetin comprovar als nois i les noies els seus coneixements sobre la Grècia Antiga i la seva presència en el nostre entorn cultural actual. D'aquí l'interès per l'astronomia en la qual els herois i els déus grecs s'utilitzen per denominar galàxies i constel·lacions.

Si voleu completar els materials sobre astronomia, consulteu:

- Astronomia autodidacta: dissenyat per Carlos A. Carvajal, conté mapes i explicació mitològica. http://almaak.tripod.com/temas/constelaciones/tabla_constelacion.html
- Windows of Universe: conté mapes i informació mitològica sobre estels i constel·lacions ordenada per nivells. Lloc web en castellà. <http://www.windows.ucar.edu/tour/link=/mythology/stars.sp.html>
- Greek Mitology Link: informació exhaustiva sobre les fonts mitològiques de l'astronomia. Selecció fotogràfica molt àmplia. Lloc web en castellà. <http://homepage.mac.com/cparada/GML/000Spanish/Paginas.html>

L'ús de la llengua grega per a la creació de paraules cultes és un altre recurs que s'ha aprofitat en aquesta part per mostrar la presència de l'Antiga Grècia a la llengua actual.

2. Durant la lectura

L'objectiu d'aquesta part és facilitar la lectura del text mitjançant la consulta del resums argumental de cadascun dels llibres de l'obra. Els aprenents poden llegir alguns dels fragments més significatius de l'obra: la cova de Polifem, la fetilleria de Circe, la fugida del país dels

lestrígons, la venjança contra els pretendents, etc. El docent ha de triar aquells episodis que consideri més adequats al grup sense renunciar al gaudi estètic i a la comprensió del text.

Per facilitar la tasca, seguiu el procés següent:

1. Presenteu el contingut del llibre on s'inclou l'episodi que es llegirà.
2. Feu les explicacions prèvies pertinents sobre el contingut, el vocabulari, els personatges i els fets que s'hi narren.
3. Introduïu el text. Opcionalment, el podeu fer llegir en veu alta. No renunciieu al contacte directe dels aprenents amb el text en vers; han de poder experimentar-lo, amb els ajuts contextuals adients.
4. Fragmenteu la lectura tant com sigui possible per poder treballar així amb unitats petites de comprensió.

Així mateix, s'hi han inclòs exercicis de tipologia diversa per exercitar la competència lingüística de la llengua escrita.

Podeu utilitzar la versió en prosa realitzada per Carles Riba com a material complementari: Homer *Les aventures d'Ulisses*. Barcelona: Edicions Proa, 1986

Així mateix, per ampliar informació o elaborar altres activitats, podeu consultar:

- Hiperenciclopèdia: <http://www.grec.net/home/jsp/home.jsp?ID=20030916085020>
- Odysseus: inclou un resum argumental molt acurat de l'obra i un glossari de personatges. En anglès. Autors: Mark Fiore (il·lustracions) i Joel Skidmore (text), 1997. <http://www.mythweb.com/odyssey/>

Aquesta part es pot complementar amb l'elaboració d'un glossari que contingui tots els mots que els nois i les noies no han entès. Per elaborar-lo, els aprenents poden emprar els diccionaris següents:

- Didac: <http://www.edu365.com/escritori/index.htm>
Diccionari que podeu consultar des de l'escriptori de l'Edu 365. Conté categoria gramatical, definició i, en alguns casos, paraules derivades.
- Gran diccionari de la llengua catalana: <http://www.grec.net/home/cel/dicc.htm> Diccionari de l'Enciclopèdia Catalana. Hi podeu accedir mitjançant l'Hiperenciclopèdia de l'escriptori de l'Edu 365.

3. Després de llegir

En acabar la lectura, els aprenents han de realitzar un projecte de treball senzill: un tríptic que presenti alguns aspectes importants de la Grècia actual i de la seva història.

Per elaborar-lo, els aprenents utilitzaran diferents recursos TIC: la Web per consultar-hi informació i el Word per elaborar el fulllet.

En el dossier s'hi han inclòs alguns exemples del tipus de producte que els aprenents han d'elaborar. Amb tot, és aconsellable que presenteu a l'aula alguns tríptics informatius d'agències de viatges, per poder comentar a partir de models reals les característiques d'aquest tipus de document.

ANNEX 2: Antologia

CORRANDES D'EXILI

*Una nit de lluna plena
tramuntàrem la carena,
lentament, sense dir re...
Si la lluna feia el ple
també el féu la nostra pena.*

* *

*L'estimada m'acompanya
de pell bruna i aire greu
(com una Mare de Déu
que han trobat a la muntanya).*

* *

*Perquè ens perdoni la guerra
que l'ensagna, que l'esguerra,
abans de passar la ratlla,
m'ajec i beso la terra
i l'acaronó amb l'espatlla.*

* *

*A Catalunya deixí
el dia de ma partida
mitja vida condormida;
l'altra meitat vingué amb mi
per no deixar-me sens vida.*

* *

*Avui en terres de França
i demà més lluny potser,
no em moriré d'enyorança
ans d'enyorança viuré.*

* *

*En ma terra del Vallès
tres turons fan una serra,
quatre pins un bosc espès,
cinc quarteres massa terra.
"Com el Vallès no hi ha res."*

* *

*Que els pins ceneixin la cala,
l'ermita dalt del pujol;
i a la platja un tenderol
que bategui com una ala.*

* *

*Una esperança desfeta,
una recança infinita.
I una pàtria tan petita
que la somio completa.*

Pere Quart

GRANOTES

*Nedar de granotes
al meu bassiol
promou les riotes
d'infants en redol.*

*Fent-los babarotes
l'un diu: —Quin bunyol!
Com mouen les potes?
No saben el crawl!*

Pere Quart, *Bestiari*

GUINEU

*¿Què faria —pregunteu—,
de la pells de cortesana?
Abrics per a la germana
guineu.*

Pere Quart, *Bestiari*

CARAGOL

*Declina el diumenge. Una minyona,
i les deu de la nit que estan per tocar-li.
Els seus darrers instants de portal. La mà,
sense carícia ni esma, s'arrapa
a la galta del xicot. Consternat,
un caragol al mig d'un mur eixut.*

Gabriel Ferrater, *Les dones i els dies*

EL TIGRE

*Ja heu sentit parlar del tigre,
un nom que, tot sol, fa por;
si el vèieu per una escletxa,
cauríeu de tremolor.*

*Amb un mirar que esgarrafa
i un poc més gran que el lleó,
sense crinera d'artista,
ratllat de negre pertot,*

*veu que tanmateix arriben
tres dels millors caçadors.
Mal que el tigre sia tigre,
va dient anguniós:*

*—Caçadors vénen amb armes,
amb armes d'horribles sons!
Jo que, havent cruspit deu homes
sostenia que eren bons!*

Josep Carner, *Bestiari*

LO PI DE FORMENTOR

Electus ut cedri

*Mon cor estima un arbre! Més vell que 'olivera,
més poderós que el roure, més verd que el taronger,
conserva de ses fulles l'eterna primavera,
i lluita amb les ventades que atupen la ribera,
que cruixen lo terror.*

*No guaita per ses fulles la flor enamorada;
no va la fontanella ses ombres a besar;
mes Déu unguí d'aroma sa testa consagrada
i li donà per terra l'esquerpa serralada,
per font la immensa mar.*

*Quan lluny, damunt les ones, renaix la llum divina,
no canta per ses branques l'aucell que encativam;
lo crit sublim escolta de l'àguila marina,
o del voltor que puja sent l'ala gegantina
remoure son fullam.*

*Del llim d'aquesta terra sa vida no sustenta;
revinclla per les roques sa poderosa rel,
té pluges i rosades i vents i llum ardenta;
i, com un vell profeta, rep vida i s'alimenta
de les amors del cel.*

*Arbre sublim! Del geni n'és ell la viva imatge:
domina les muntanyes i aguaita l'infinit;
per ell la terra és dura, mes besa son ramatge
lo cel que l'enamora i té el llamp i l'oratge
per glòria i per delit.*

*Oh! sí: que quan a lloure bramulen les ventades
i sembla entre l'escuma que tombi lo penyal,
llavors ell riu i canta més fort que les onades,
i triomfador espolsa damunt les nuvolades
sa cabellera real.*

*Arbre, mon cor t'enveja. Sobre la terra impura,
com una prenda santa duré jo el teu record.
Lluitar constant i vèncer, reinat sobre l'altura
i alimentar-se i viure de cel i de llum pura...
Oh vida... noble sort!*

*Amunt, ànima forta! Traspassa la boirada
i arrela dins l'altura com l'arbre dels penyals.
Veuràs caure a tes plantes la mar del món irada,
i tes cançons valentes 'niran per la ventada
com l'au dels temporals.*

Miquel Costa i Llobera

*Súnió! T'evocaré de lluny amb un crit d'alegria,
i tu i el teu sol lleial, rei de la mar i del vent:
pel teu record, que em dreça, feliç de sal exaltada,
amb el teu marbre absolut, noble i antic jo com ell.
Temple mutilat, desdenyós de les altres columnes
que en el fons del teu salt, sota l'onada rient,
dormen l'eternitat! Tu vetlles, blanc a l'altura,
pel mariner, que per tu veu ben girat el seu rumb;
per l'embriac del teu nom, que a través de la nua garriga
ve a cercar-te, extrem com la certesa dels déus;
per l'exiliat que entre arbredes fosques t'albira
súbitament, oh precís, oh fantasma! i coneix
per ta força la força que el salva als cops de fortuna,
ric del que ha donat, i en sa ruïna tan pur.*

Carles Riba, *Elegies de Bierville*

*Besa'm un cop més, torna'm a besar I besa'm:
dóna-me'n un dels més saborosos,
dóna-me'n un dels més amorosos:
Te'n tornaré quatre de càlids com brases.
Ai, et queixes? Vine, que jo et consolaré,
donant-te'n deu dels més dolços.
Així mesclant amb joia el meu bes al teu bes
fruïm, doncs, l'un de l'altre.
Aleshores tindrem doble vida tots dos.
Cada un viurà en ell i en l'amic.
Permet-me, Amor meu, pensar alguna follia:
Estic malament, si visc assenyada,
i no em puc acontentar
si no surto de tant en tant fora de mi.*

Louise Labé, *Poesia francesa*

*m'agrada el meu cos quan és amb el teu
cos. és tan totalment una cosa nova.
músculs millor i nervis més.
m'agrada el teu cos m'agrada el que fa,
m'agrada els seus coms m'agrada palpar la columna
del teu cos i els seus ossos, i la tremolosa
-fermesa- suavitat la qual jo
una altra vegada i altra vegada
besaré, m'agrada besar això i allò de tu.
m'agrada lentament acariciant l'escandalosa pelussa
del teu pelatge elèctric, i com es diu que ve
sobre la carn partida... I els ulls grans amoroses engrunes

i possiblement m'agrada l'emoció

de sota meu tu tan totalment nova.*

e. e. cummings, *Fantasiant, amor*

*Sota el meu llavi el seu, com el foc i la brasa
la seda dels seus rulls com el pecat més dolç
-i l'espalla ben nua*

ben blanca

l'ombra corba

incitant

de l'esguard:

encara un altre bes

un altre

un altre

-quin perfum de magnòlia el seu pit odorant!

Joan Salvat-Papasseit, *El poema de La rosa als llavis*

*Torno a la cambra exigua
on vam ser una vegada.
A sota hi ha una plaça
amb una estàtua blanca
que té la teva cara.*

*Algú ha tancat la porta.
Obro la balconada
i veig coloms que volten
la teva estàtua blanca.*

*Em quedo aquí. Com sempre
sense cedir a la calma.*

*El dia que vindràs
per segona vegada
En aquest lloc, creat
només per recrear-te,
m'hi sobtarà un final
que no serà el final
i em tornaràs la calma.*

Feliu Formosa, *Cançoner*

*Em plau, d'atzar, d'errar per les muralles
Del temps antic, i a l'acost de la fosca,
Sota un llorer i al peu de la font tosca,
De recordar, cellut, setge i batalles.
De matí em plau, amb fèrries tenalles
I claus de tub, cercar la peça llosca
A l'embragat, o al coixinet que embosca
L'eix, i engegar per l'asfalt sense falles.
I enfilat colls, seguir per valls ombroses,
Vèncer, rabent, els guals. Oh mon novell!
Em plau, també, l'ombra suau d'un tell,
L'antic museu, les madones borroses,
I el pintar extrem d'avui! Càndid rampell:
M'exalta el nou i m'enamora el vell.*

J.V. Foix, *Sol, i de dol*

LIKE A FOIXING STONE

*¡És tan flipant punxar algun disc de l'Elvis
vells rock'n roll, i anar a discoteques
a lligar amb ball i clenxa babies queques
que amb posat fi —«tens foc?» — remenen pelvis!*

*Em mola un gram o més bellugar els ossos
a ritmes durs d'aicidicis de moda.
Vaig de penjat bevent l'amfeta amb soda
i volo alt —tinc bon afgà a terrossos.*

*El reggae em va i duc pentinat punk.
Ben enxapat puc ser un ròcker preclar.
Vestit d'hindú semblo el Ravi Shankar.*

*És un sidral! New wave o mod o funk...
Passant de tot, no vaig de passarell:
m'enrotlla el nou i m'al·lucina el vell.*

Carles Torner, *A la ciutat blanca*

PRIMAVERA ANGLESA

*No és que un sol massa feble
filtrant-se entre aquests oms de fulla tendra
pugui fer-me enyorar primaveres més clares:
aquí l'herba esplendent i el vellut de la molsa
tenen llum permanent
i bé poden
recolzar passions amb perfum de jacint
o amb els pètals alats dels narcisos.
Lent, el canal discorre, quasi immòbil,
com si volgués quedar-se
la imatge pacient del pescador,
la trèmula frisança del bedoll.
o el núvol.
Res del món no existeix fora d'això,
fora d'aquesta
lentitud aparent
amb què se'n van les coses.
(Que punyent ens semblarà el dolor
amb aire nou i ocells entre els lilàs.)
però el món va seguint el seu camí.
L'estudiant
ha tancat el seu llibre i es distreu
sembla que amb un bri d'herba.
Però és tot el món que es distreu,
la transparent cortina de sofriments i afectes
que li priva
de llançar-se al somriure esplendorós
d'uns instants que sap breus i que, amb tot,
són els únics feliços.*

Narcís Comadira, *En quarentena*

Corre
el
sol
com
un
infant
pel
passadís.
*Puja el sol com un amant sobre el teu llit,
sobre
el
teu
nu.*
Canta el sol com un ocell en el balcó.
Xiula
el
sol
de
bon
matí
com
el
trenet
que
creua
l'horta
i
els canyars.
Tota nua,
nua
i
alta,
dins
la
cambra,
s'alegraven els teus pits,
-cadernereres,
passerells
i teuladins,
sargantana
a
la
paret-,
plens
de
sol
de bon matí.

Vicent Andrés Estellés, *Primera audició*

VINYES VERDES VORA EL MAR

*Vinyes verdes vora el mar,
ara que el vent no remuga,
us feu més verdes i encar
teniu la fulla poruga,
vinyes verdes vora el mar.*

*Vinyes verdes del coster,
sou més fines que la userda.
Verd vora el blau mariner,
vinyes amb la fruita verda,
vinyes verdes del coster.*

*Vinyes verdes, dolç repòs,
vora la vela que passa;
cap al mar vincleu el cos
sense decantar-vos massa,
vinyes verdes, dolç repòs.*

*Vinyes verdes, soledat
del verd en l'hora calenta.
Raïm i cep retallat
damunt la terra lluenta;
vinyes verdes, soledat.*

*Vinyes que dieu adéu
al llagut i a la gavina,
i al fi serrellet de neu
que ara neix i que ara fina...
Vinyes que dieu adéu!*

*Vinyes verdes del meu cor...
Dins del cep s'adorm la tarda,
raïm negre, pàmpol d'or,
aigua, penyal i basarda.
Vinyes verdes del meu cor...*

*Vinyes verdes vora el mar,
verdes a punta de dia,
verd suau cap al tard...
Feu-nos sempre companyia,
vinyes verdes vora el mar!*

Josep Maria de Sagarra

LA DONA

*Quantes dones hi dormen,
Als meus versos, ah,
Per sempre!...*

Josep Palau i Fabre, *Epigrames daurats*

PAPALLONA

*damunt la pedra es posa
la papallona
grogà*

Albert Ràfols-Casamada, *Catorze cançons i una elegia*

*Que furioses
sento córrer les aigües
del nostre amor, oh!
quan vinc a tu pel frèvol
pontet d'una carícia!*

EUGÈNIA

*Diré llimones,
pomes rosades, roses,
sal i petxines,
i es pensaran que passes
entre els jardins i l'ona.*

*Tota la vida
et veuré com sorgires
de tu mateixa,
nua i nova com l'alba
i vera com un somni.*

Carles Riba, *Salvatge cor*

*La meva amant té uns ulls que estan lluny de ser un sol;
el vermell dels seus llavis ho és molt menys que el corall.
Els seus pits no són blancs com la neu, l em dol.
Si els seus cabells són fets, negre n'és l'escampall.*

*Són blanques i vermelles les roses damasquines,
però, a les seves galtes, no hi veig roses així;
hi ha en molts perfums delícies i olors molt més divines
que les del seu alè quan està prop de mi.*

*M'agrada quan la sento parlar, pro sé molt bé
que la música sona amb un so molt més dolç.
No sé pas com caminen les dees; ara bé:*

*La meva amant camina trepitjant terra i pols.
I tot això, pel cel, és molt més excel·lent
Que els que símilis falsos descriuen falsament.*

William Shakespeare, *Sonets*

EL GAT I L'OCELL

*Un poble escolta desolat
El cant d'un ocell ferit
És l'únic ocell del poble
I és l'únic gat del poble
el que l'ha mig devorat
i l'ocell deixa de cantar
el gat deixa de roncar
i de llepar-se els bigotis
i el poble fa a l'ocell
uns magnífics funerals
i el gat que hi és convidat
camina darrere el taüet de palla
on l'ocell mort està estirat
portat per una nena
que no deixa de plorar
si hagués sabut que això et faria tanta pena
li diu el gat
me l'hauria menjat tot sencer
i després t'hauria explicat
que l'havia vist alçar el vol
i volar fins a la fi del món
aquell indret tan llunyà
que mai ningú no en torna
no hauries passat tanta pena
només una mica d'enyorança.
no s'han de fer mai les coses a mitges.*

Jacques Prévert, *Preversions*

ANNEX 3: Dictats

DICTAT A

🔊 Dicta aquests versos a un company o una companya.

ELS AMANTS

No hi havia a València dos amants com nosaltres

.....
Tot ho recorde mentre vas estenent la roba.

.....
De sobte encara em pren aquell vent o l'amor

.....
No comprenem l'amor com un costum amable,

.....
Es desperta, de sobte, com un vell huracà

.....
Jo desitjava, a voltes, un amor educat

.....
ara un muscle i després el peçó d'una orella.

.....
I tenim l'enyorança amarga de la terra,

.....
Què voleu que hi faça! Elemental, ja ho sé.

.....
Les estances de Riba i les rimes de Bécquer.

.....
Comprenem que som uns bàrbars, i que això no deu ser,

.....
No hi havia a València dos amants com nosaltres

.....

Vicent Andrés Estellés, *Libre de meravelles*

📄 Copia els fragments que et dicti el teu company o la teva companya per completar el text.

🗨️ Dicta aquests versos a un company o una companya.

ELS AMANTS

Feroçment ens amàvem des del matí a la nit.

.....
Han passat molts anys, han passat moltes coses.

.....
i rodolem per terra entre abraços i besos.

.....
com un costum pacífic de complements i teles

.....
i ens tomba en terra els dos, ens ajunta, ens empeny.

.....
i en marxa el tocadiscos, negligentment besant-te,

.....
El nostre amor és un amor brusc i salvatge

.....
d'anar a rebolcons entre besos i arraps.

.....
Ignorem el Petrarca i ignorem moltes coses.

.....
Després, tombats a terra de qualsevol manera,

.....
que no estem en l'edat, i tot això i allò.

.....
Car d'amants com nosaltres en són parits ben pocs.

.....

Vicent Andrés Estellés, *Libre de meravelles*.

📄 Copia els fragments que et dicti el teu company o la teva companya per completar el text.

ANNEX 4: Per il·lustrar poemes

- Il·lustreu amb imatges els fragments següents, podeu utilitzar la tècnica que preferiu:

*L'R és una lletra molt completa
té unes parts rectes i una mig rodona*

*la mig rodona sembla la lluna en quart creixent
(l'R és una lletra tocada per la lluna)*

A. Ràfols-Casamada, *En defensa de la lletra R*

*La gent s'agleva en la nit dura,
Tots anuncien la ventura
Les Illes porten el saïm
I els de l'Urgell, farina pura:
Qui res no té clarors del cim.*

J. V. Foix, *Ho sap tothom i és profecia*

*Que els pins cenyeixin la cala,
l'ermita dalt del pujol;
i a la platja un tenderol
que bategui com una ala*

Pere Quart, *Corrandes d'exili*

ANNEX 5: Exercicis de comprensió lectora

- Llegiu el poema i responeu les preguntes:

TANNKA. C. Riba

A quina estació es refereix el poeta quan diu:

*Damunt les branques
hi ha flors i ales noves?*

.....

A què es refereix quan diu *ales noves*?

.....

Per què voldria que fos un somni?

.....

A causa de què nosaltres deixem de ser nosaltres?

.....

Quin diríeu que és el tema del poema?

.....

MAI NO ÉS TOTHOM CONTENT. J. Carner

- Llegiu el poema i ompliu el quadre següent:

	<i>Està content</i>	<i>No està content</i>
Què (qui)?		
Per què?		
Senyal que ho indica		

- Quin tema diríeu que tracta el poema?